

ВИДАВНИЦТВО „АКАДЕМІЧНОГО БРАТСТВА“
в пам'ять 20-их роковин засновання Товариства.
Книжка II.

ВРАЧО 2013.

ВИБІР ПОЕЗІЙ ГЕНРІХА ГЕЙНЕ

(Німеччина. Байки для дітей.)

Переклав і пояснив Іван Франко.

АДВОКАТЪ
КОЦОВСКІЙ

Advokat
KOCOWSKI

a. k. em. radca stanu krajowego

Ціна 50 кр.

КНИЖКА
ВІКТОРИНИ
КОЦОВСКОГО

У ЛЬВОВІ 1892.

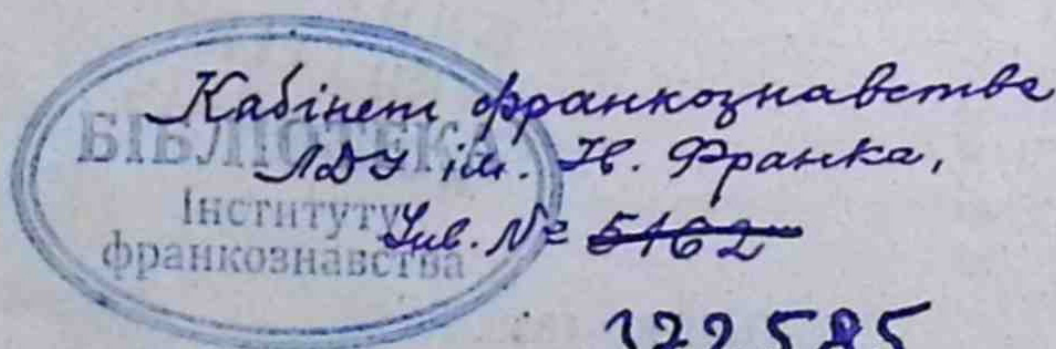
Накладом Товариства „Академічне Братство“.

З друкарні Тов. ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УЧЕБНА
БІБЛІОТЕКА
ЛДУ
Ім. Ів. Франка

372585

ВНПР
ВНПР
ВНПР

Ось важніші дані з життя поета.

Генріх а первісно Гаррі Гейне родив ся ма-
буть 1797 року, 13 декабря в німецькім місті

Діссельдорфі з незаможної жидівської сім'ї. Батько его Самсон був сином Геймана Гейне, вбогого гандляра, що походив з Бікебурга а пізніше осів в Ганновері і вмер вчасно, полишивши шістьох синів. Самсон був другий в тім ряді. В часі французької революції достарчував він провіант для війська князя Ернеста Августа Кумберляндського, пізнішого короля Ганноверу (гл. про него „Німеччина“, гол. XIX). Доробивши ся дещо маєтку прибув в р. 1796 до Діссельдорфу, оженив ся з дочкою лікаря Пейрою фон Гельдерн, торгував англійськими матеріями і заможатів, але стративши маєток в часі торгової кризи переніс ся в 20-их роках до Лінебурга, де і вмер в бідности в декабрі 1828 року.

Самсон Гейне лишив четверо дітей, з котрих Гаррі був найстарший. Вчив ся він зразу в жидівській приватній школі, а маючи 10—12 літ, вступив до діссельдорфського ліцея, закладу похожего на нинішні гімназії. Вчили там переважно католицькі монахи. Та Гаррі не скінчив ліцея. Мати, котра зразу думала пустити его у військову або дипломатичну службу при Наполеоні, около року 1813 задумала з него зробити купця, капіталіста і післала его до торговельної школи, де він пробув до 1815 р. В осени того року взяв его батько з собою до Франкфурта на ярмарок і примістив его в конторі банкира Ріндскопфа; по кількох місяцях перейшов Гаррі відси на практику до якогось склепу, та переконавши ся, що з него купець не буде, по кількох місяцях вернув до дому. Літом 1816 р. вислали его родичі до Гамбурга, де его вуйко Саламон Гейне був банкіром і великим богачем. Гаррі працював тут якийсь час в конторі свого вуйка, влюбивши ся рівночасно в его дочку Амалію. В р. 1818 дав ему вуйко можливість заложити власний sklep з мануфактурними виробами, але інтерес той уже весною 1819 року мусів ліквідувати. Вуйко насваривши на „дурного хлопчиска“, дав ему гроші, щоби приготував ся до університету і вступив на права. Гейне зробив се, по зложеню екзамену був прийнятий на університет

в Бонні (в осені 1819 р.), відки по році перейшов до Геттінген. Та тут не довелося йому вибути й року; вже в яварі 1821 року его relegовано за поєдинок. Рівночасно его кохана Амалія Гейне, котра впротім его зовсім не любила, вийшла за муж. З тяжким серцем покинув Гейне Геттінген і переніс ся до Берліна, де пробував два роки, слухаючи пильно викладів знаменитих професорів, водячи знайомість з многими писателями і поетами. В ту пору виступив він у перше в літературі, видав 1821 р. першу збірку своїх віршів, а в апрілі 1823 дві трагедії „Альманзор“ і „Реткліф“ з „Ліричним інтермеццо“. Літом 1823 їздив лічити ся до Куксгафен, де перший раз побачив море. Він хотів покинути студії і осісти в Парижі, але вуйко відрадив ему се; впротім і сам Гейне швидко змінив свою постанову, влюбивши ся в другу дочку вуйкову, сестру Амалії, Тересу Гейне. За порадою вуйка поспішив він в яварі 1824 р. опять до Геттінген, записав ся на університет, весною тогож року відвідав Берлін, в осені був з поклоном у старого Олімпійця Гете в Веймарі. Літом 1825 р. вихрестив ся і одержав імя Генріх, але крок сей, котрий ему в життю причинив чимало гризоти, зроблений був не з релігійного переконання. Тогож року видержав він докторський екзамен, поїхав на остров Нордерней купати ся в морі, думав посвятити ся адвокатурі, та покинув сю думку і віддав ся праці літературній, при чім, розуміє ся, жив на кошт вуйка, і то жив зовсім не економно. І так одна кількомісячна подорож до Лондону в р. 1827 коштувала его 6300 марок. В осені тогож року запросив его геніяльний німецький книгар Котта до Мінхен, до Баварії, де Гейне пробув до юля 1828 р. як редактор політичної газети. Відси він обїхав значну часть Італії (подорож сю описав в III. і IV. частях своїх знаменитих „Подорожних картин“ [Reisebilder], котрих дві перші части вийшли вже давнійше в Гамбурзі) і вернув з початком зими до Німеччини. В Вірцбурзі его зустріла відомість про смерть батька 2 декабря 1828. Побувши

коротко в Гамбурзі, щоби потішити матір, він в январі 1829 р. перейїхав до Берліна, відси в апрілі до Потсдаму, де працював над описом своєї подорожі по Італії. Пробувши відтак якийсь час в Гамбурзі та в частих переїздах і видавши в р. 1830 четвертий том „Подорожних картин“, Гейне в маю 1831 р. виїхав до Парижа, в котрім перед роком, в юлі 1830 революція зіпхнула з трону Бурбонів а внісела на трон Людовіка Філіпа Орлеанського. Короткими словами можемо збути остатній, 25-літний період життя поета в Парижі, від мая 1831 до 17 февраля 1856 року. З кінцем 1831 року обняв Гейне кореспонденцію з Парижа до Авґсбурської „Allgemeine Zeitung“. В октябрі 1834 року він подружив ся з рази без церковного слюбу з Кресценцією Євгенією Міра, з котрою взяв слюб в 1837 р. і котру не перестав любити до кінця життя. Жив він в Парижі не стілько з літературного заробітку, скілько з підмоги, визначеної єму вуйком Саламоном, що виносила з рази 4000 а пізнійше 4800 франків. Від 1837 р. побирав він також з діспозиційного фонду французького правительства підмогу по 4800 фр. річно, що стягло на него справедливе невдоволенє німецьких патріотів. Аж в октябрі 1843 р. зміг він поїхати на короткий час до Німеччини, особливо до Гамбурга, щоб побачити матір і сестру, а від вуйка випросити матеріяльну забезпечу для своєї жінки на случай своєї смерти. Сю подорож він описав у своїй знаменитій поемі „Deutschland, ein Wintermärchen“, котру тут подаємо в перекладі. В р. 1844 в осени був Гейне ще раз в Німеччині, сим разом з жінкою, котра однак швидко вернула до Парижа. В декабрі тогож року помер вуйко поета Саламон Гейне і в своїм заповіті записав поетови всего тільки 8000 франків, хоч перед тим прирік був єму, що визначену єму пенсію 4800 франків річно будуть єму виплачувати єго наслідники аж до смерти. Се віроломство старого міліонера підрізало здоровле поета: він запав на пораженє горішньої части тіла, особливо очей, уст, язика, горла і вилиць. Тільки в р. 1846 гамбурські

своїм згодили ся виплачувати йому давню пенсію. Та здоров'я його вже не поправилось. Ще в лютому 1848 р. зміг він раз вийти на вулицю; від тоді, цілих 8 літ лежав він, живий труп, у страшенних болях, „в подушковій могилі в Парижі“ („in der Matratzengruft zu Paris“), як сам виражав ся, не перестаючи про те творити, писати та боротися пером за свободу особи і думки, за поступ і волю. Тільки в релігійних поглядах його при кінці зайшла зміна: з скептика він перемінив ся в віруючого деїста. Вмер 17 лютого 1856 року.

Не місце тут вдавати ся в оцінку життя і творів Гейне. Скажу тільки кілька слів о тій книжці перекладів його віршів, котру тут подаю читаючій громаді. Книжочка ся має становити першу частину Антології світової поезії, Антології задуманої мною давненько вже і то на досить широкий розмір. Хоча матеріялу майже готового є у мене на кілька дальших книжечок, то все таки я поки що здержую ся з поданем пляну тої Антології, бо не знаю, як і коли доведе ся видавати дальші її частини. Се в значній мірі залежати буде від того, як прийме наша громада отсю книжечку.

Перекладаючи Гейне, я дбав о те, щоби передати як мога вірно не тільки думку, але також форму, тон, розмір первотвору. Відси пішли трохи незвичайні куплети в перекладі „Німеччини“. Гейне написав сю поему не шкільним розміром, утвореним на подобу греко-римського, а тонічним, музикальним. В його куплеті перша і третя стрічка складає ся з 4 арзісів (слогів, на котрих тон підносить ся); між одним і другим арзісом буває один або два тезіси (слоги, на котрих тон понижує ся); друга і четверта стрічка має 3 арзіси з так само довільним числом тезісів, на пр.:

Im traurigen Monat November war's,
Die Tage würden trüber,
Der Wind riss von den Bäumen das Laub,
Da reist ich nach Deutschland hinüber.

Щоби хоч троха наблизити ся до сего розміру, що надає оповіданю велику свободу і натуральність, а не втомляти уха одностайним амфібрахічним розміром, як се бачимо на пр. в російськiм перекладі Заѣзжаго, я зважив ся перемішувати стрічки амфібрахічні з ямбічними. При перекладі і пояснюваню я користував ся виданем липського Бібліографічного інститута, що зладжене Ернестом Ельстером; з огляду на наших читачів я вважав потрібним під текстом „Німеччини“ дати значно більше пояснюючих приміток, ніж се зробив Ельстер.

В додатку до „Німеччини“ подаю групку віршів епічних перемішаних з ліричними, а вибраних із „Zeitgedichte“, „Nachlese“ та „Hebräische Melodien“, що становлять частину „Romanzero“. Я дав їм, може троха самовільно титул „Байки для дітей“ для того, що між ними є кілька байок, котрі Гейне справді написав був для дітей свого накладця Кампе. Чи умудрять ся з них молодші і старші діти нашої матери-Руси — се вже не моє діло.

Іван Франко.

БА-2013

I.

НІМЕЧЧИНА

ЗИМОВА КАЗКА

(1844 року).

**АДВОКАТЪ
КОЦОВСКІЙ**

**Adwokat
KOCOWSKI**
a. k. em. radca sądu krajowego

(continued)

Відйїзд з Парижа.

Прощай Паризу любий мій,*)
Розстатися мусимо нині!
Лишаю тебе і розкóшї твої,
Забави й утїхн єдині.

Нїмецькеє серце у мене в грудях
Враз так заболїло, що годї!
Один лише лїкар втишить єго бїль —
Живе він там дома, на сходї.

Він швидко спїляє, — не дармо хвала
Про вміість єго скрізь лунає;
Та тїлько ж від острих мїкстур єго вже
Тепер аж мороз мя. проймає.

Прощайте, веселї Французи мої,
Любили мене ви як брата;
Безумна мя туга жене з помїж вас,
Та чень ще я верну на свята.

Подумайте: тужно-болюче мїні
За запахом торфу гнилого,
За рїдним багном, буряковим борщом,
Капустою люду сїльського,

За димом люльок, за гофратами тож,
За поліцайниками,
За шваркотом мови, книшем разовим,
І за попадянками.

*) Ся поетична передмова не находилася в перших вида-
ннях поеми, а була найдена в паперах, що лишили ся по смерті
поета, і додана до пізнійших видань.

Тай ще, скажу вам правду, рад
І маму б я уздріти,
А тож я старушки не бачив, уже
Минає тринадцяте літо.

Прощай і ти, жінко хороша моя,
Не знаєш ти мого болю!
Ходи, най до серця притисну тебе,
Заким розійдуся з тобою.

Пекучая мука мене заставля
Найбільшого щастя рішить ся:
Я мушу німецьким повітрєм дихнуть,
Щоб тут не задушить ся.

Та мука, тривога, жадоба ота
Мов корч міні шарпає жили.
Аж ноги тремтять, чи вже швидко топтатъ
Йім ґрунт німецький милий.

Перед новим роком я верну назад
Здоров як горіх, моя рибко,
А вжеж понавожу гостинців тобі,
Що аж не буде видко.

Г О Л О В А І.

Сумний падолист був, коли вже деньки
І слотаві й млисті бувають,
З дерев опадали листки, коли я
Прибув до німецького краю.

А як я на гряниці став,
Міцнійше щось забилося
У груди, і, бачу, щось мокре з очей
Мов перли покотилось.

А як я німецькую мову почув,
То так щось зробило ся дивно,
Немов міні з серця любісінько кров
Кудись випливала невпинно.

Дівчина арфістка співала там щось
З глибоким чутем і правдивим;
І дуже зворушив мене її спів,
Хоч тоном співала фальшивим.

Співала про горе кохання, про біль
Розлуки, про жертву й спітканє
Там висше, в тім красшому світі, в котрім
Щезає усяке стражданє.

Співала про „земну долину плачу“,
Про втіху, що бистро минає,
Про „той світ“, де вічно блаженна душа
В роскошах ясніє, ширяє.

Се жертви й відреченя пісня стара,
Небесне люлі-люлі,
Вколисують нею народи, коли
Заплачуть, щоб спирно заснули.

Я знаю сю пісню, і нуту й слова,
І тих, що її змайстрували:
Самі вони нищечком пили вино,
А вірним пить воду казали.

Та нóвую, кращую пісню вам я,
О братя, заспіваю!
Ми насадім тут на землі
Роскоші і радощі раю.

Ми хочемо щастя отут на землі,
Проч горе і голод неситий!
І годі вже всім тим гнилим черевám
Робучих рук працею жити.

Таж хліба доволі росте на землі,
Що стане всім людям по троху,
І квітів і міртів, утіхи й краси
Й цукрового навіть гороху.

Егеж, буде всім нам цукровий горох
І щастя досить і любови,
А в небі хай собі сидять
Лиш ангели та сови.

А як нам грішним конче вже
По смерті та виростуть крила —
Полетимо в гості до неба: оттам
Нам буде гостина премила.

Гей гарна то пісня, гей пісня нова,
Звенить мов флояри та скрипки!
Замовкло на вік „miserege“ сумне
І дзвони східусні похрипли.

Сеж панна Європа до слюбу стає
З прекрасним генієм Волі:
Обнявшись міцно, вони перший раз
Впились поцілуєм любові.

А хоч при їх слюбі не буде попа,
То слюб буде важний про теє.
Нехай же живуть молодий, молода
І їх покоління новеє!

Весільний спів співаю я —
Гей д' горі серця, д' горі!
У мойій душі піднімаються вже
Вітхнення високого зорі.

Вітхненії зорі пожаром горять,
В потоки огнисті розлиті —
І силу безмірну я в собі почув,
Здається, й дубі б міг трощити.

Як лиш на німецькую землю я став,
То в крові мов чар якийсь грає —
Се велитень матери знов доторкнувсь
І давня сила вертає.

Г О Л О В А II.

Співає й дренькає мала
 Про втіху й розкіш раю,
 А пруські митники в той час
 Мій куфер розглядають.

Обнюхали все, перерили до дна,
 Штани, сорочки і онучі,
 Коронки, клейнотів мабуть та книжок
 Заказаних глядючи.

Дурні небораки! Глядіть, не глядіть —
 Що там я мати можу!
 Усю контрабанду, що є при міні,
 У голові я вожу.

Ту в мене коронки, що в кут проти них
 Ті з Мехельну й Брукселі,
 А як їх колись розпакую, ото
 Заколе вас се, приятелі!

Є в мене й клейноти, будущини є
 Коронний алмаз; краще сонця
 Засьєє він в бога нового храму,
 Грізного незнайомця.

А кілька то в мене книжок в голові!
 Йій богу, що птахів безжурних
 У лісі по гніздах, то в мене книжок,
 А самих нецензурних.

Кленусь вам, і чорт із страшніших книжок
 Не править свій молебен!
 Та де, бунтівніших не пише і сам
 Гофман фон Фаллерслебен!*)

*) Знатний німецький поет і учений Гофман фон Фаллерслебен видав в р. 1841 другий том своїх „Неполітичних пісень“, за котрий его відставлено від катедри на вроцлавському університеті і видалено з декількох німецьких дрібних держав.

Якийсь подорожний край мене стояв
Тай каже до мене: „Се, пане,
Наш пруський цольферайн, кордон
Німецької дуани.*)

„Кордон той народність німецьку здвигне —
Міні він, навчаючи каже, —
Роздроблену нашу Германію він
В суцільну єдність звяже.

„Се внішня єдність буде нам,
Сказати би — матеріяльна,
А внутрішню єдність цензура нам дасть
Правдиво ідеальна.

„Ах, панцю, роздрібність велика біда,
Вчуває се всякий з нас нині.
Один для Німеччини нашої лік —
Се єдність із вні й в середині.“

Г О Л О В А ІІІ.

У Ахені в церкві Великий Карло
У гробі спочиває;
Не є се те саме, що Маєр Карло**) —
Той в Швабії проживає.

Не хтів би я в гробі мертвий спочивать,
Хоч будь се й гріб цісарський;
Волів би я жить як найменший поет
І їсти хліб писарський.

*) „Німецький митовий звязок“, завязаний за почином Прус, був справді в 30-их і 40-их роках такою несмілою проявою з'єднання Німеччини хоч економічно.

**) Поет із тзв. швабської школи, з котрою Гейне воював завзято. Маєр, ур. 1786, ум. 1870 р., писав гарві образки природи і т. і.

У Ахені нудять ся й пси дворові,
Самі додають вам охоти:
„А ко́пни ж нас, най гавкнем раз,
А то позди́хаєм з нудоти.“

Годи́ночку по вкучні́м тім
Гнізди́щу походив я,
Побачив пруське військo — ну,
В нім змін не дослі́див я.

Усе ще ті самі сіренські плащі,
На них ті ж вилогн червоні —
(Червоні вилогн — французькая кров,
Так Кернер*) співав во дни оші).

Усе ще той сам деревляний народ,
Що в бік повернутись не вміє,
І зарозумі́сть на лицах все та ж
Немов примерзла тліє.

Так твердо ще все похожають вони,
Так прямо і се́рдито,
Немов проковтнули ту палку, котров
Недавно ще їх бито.

Егеж, не пропала ще палка зовсім,
Стримить вона в їх середині;
Кудиж! Хто ще вчора „скотиною“ звався,
Той „братчиком“ кличесь нині.

А довгі вусища, се бачу гарца́п
Старий в новім форматі:
Тіж коси, що висіли з заду колісь,
Тепер під ніс при́пняті.

*) Теодор Кернер, славний німецький поет і воєнка в війнах проти Наполеона I, ур. 1791 р., погіб 1813 р. в бою з руки Німця, що служив під Наполеоном. Найбільшу славу зробила ему збірка пісень п. з. *Leier und Schwert*.

Та що як що — новий мундір
Кінноти варт похвали,
Найпачеж ота пікельгауба*): шолом,
А з верха шпіц зо сталц.

Се так по лицарськи, нагадує нам
Старий романтизм з перед віка,
Панянку Жанну з Монфокоп**),
Фуке, Улянда й Тіка***).

Нагадує гарно середні віки
І чурів і пажів громаду,
Що вірність у серці носили, а герб
Носили — от вибачте — з заду.

Турніри нагадує, війни хрестових
Завзяте, любовні пригоди,
Час віри, коли без друкованих книг
Жили й без газет ще народи.

Так, так, міні дуже сподобавсь шолом
З тим острим, ясным шпіцом;
Се певно король сам придумав своїм
Пренайяснійшим віцом****).

*) Пікельгауба заведена в пруській війську від р. 1840.

**) Фуке і Тік — видні німецькі поети з т. зв. романтичної школи. Барон де Ля Мотт Фуке уроджений 1777 р., ум. в 1813 році, вславився головню своєю фантастичною казкою „Undine“. Людвік Тік родився 1773 р. в Берліні, писав дуже багато у всіх родах поезії; голосною була его фантастична драма „Der gestiefelte Kater“. Улянд (родився 1787 ум. 1862) не належав властиво до романтичної школи, а шукав у середніх віках основи для свого німецького патріотизму. Его лірика держиться тону поезії людової, але в притім консервативно-національна що до змісту.

***). Гейне натякає на дрантиву драму А. Коцебу „Joanna, von Montfaucou, romantisches Gemälde aus dem 14. Jahrhundert, in fünf Aufzügen. Leipzig 1800“, що в своїм часі дуже подобалася Німцям.

****) Прусский король Фрідріх Вільгельм IV. любив, щоби его вважали дуже дотепним чоловіком.

Боюсь лиш, як буря прийде, то щоби
У шпіц той романтичний
Не вдарив грім і щоб не стряс
Ваш мозок поетичний.

Тай знов до війни вам на голову слід
Щось лекшого придбати,
Бо в тих шоломках із середніх віків
Вам п'отяжко буде тікати.

У Ахені в брамі на почті є шільд —
Там пруський орел розпростер ся
І злобно так глипав на мене. От ще
Кого не люблю з всего серця!

Пожди лишень, птаху поганий, колісь
Тебе ще я в руки спіймаю!
То я з тебе піре живцем обскубу
І кіхті тобі обрубую.

На жердку тя довгу привяжу відтак
І вивішу світу на славу,
І скличу веселих прирейнських стрільців
На любу стрілецьку забаву.

Хто в самеє серце сю птицю встрельне,
Той берло дістане й корону.
Гей, стрільби до ока! Гей, музика; грай
Віват королю курковому!

Г О Л О В А IV.

Вже вечір був пізний, як в Кельні я став,
Шум Рейну там чути сонливий;
Повітре німецьке мене обдало:
Збудили як стій єго впливи

У мене апетит. Яєчниці там
Пойїв я й соленую шинку!
На спрагу ж є славнеє рейнське вино,
То я єго й випив плящинку.

А рейнське в тих римських зелених склянках
Усе ще мов золото сьєє,
А вихилиш лишню чарку, другу,
То в голову знай підступає.

І в носі солодко так щипле, вертить,
З роскоші не знаєш де й діть ся!
В ніч темну я вийшов, по тих вулицях
Лунаючих прохолодиться.

Ззірались на мене домн кам'яні,
Мов правду хотіли ретельну
Сказати про давні, замерклі часи,
Історію города Кельну.

Егеж, ту попівство побожне колись
Пишалося між людом закутим,
Ту царство було темнолюбців, котрих
Списав так докладно фон Гуттен*).

Гуляв ту черців і черниць хорівід,
Крутивсь у канкані завзятім,
Ту й Менцель кольонський доноси свої
Писав — інквізітор Гохштратен**).

*) Мова тут про знамениту книжку „Epistolae obscurorum virorum“, де висміяно кліку попів псевдовчених. Книжка та вийшла в р. 1515 і була збіркою працею кількох німецьких гуманістів. Гуттен (уроджений 1488 ум. 1523) був автором тільки одної частини цієї книжки.

**) Йоган Гохштратен (Hoogstraaten), кельнський інквізітор, за намовою вихрещеного жида Пфєфферкорна домагався в р. 1513 спалення гебрейського тексту письма св. і всіх інших гебрейських книжок. Із за сего вийшла суперечка між кельнською інквізицією а вченим гуманістом Рейхліном. В сю суперечку вмішався Гуттен і другі гуманісти, і справа скінчилася їх перемогою. (Гляди про се книгу Штрауса „Ulrich Hutten“). Менцель критик і історик німецький, сучасний Гейне, відносив ся до сего остатнього з разу прихильно, але пізнійше вдався на него грубіянським тоном і доносами в ім'я тісного німецького патріотизму і довів до того, що найбільша частина дрібних німецьких правительств, ураз із Прусами, заборонила у себе всі писання Гейне і інших ліберальних і радикальних писателів із т. зв. „Молодої Німеччини“.

Костри огняніі людей і книжок
 Пожерли тут немало;
 А в дзвони дзвонило попівство при тім
 І кіріелейсон співало.

Колись глупота тут і злоба як пси
 За дня парувались прилюдно;
 Их правнуків по фанатизмі сліпим
 Ще й нині пізнати не трудно.

Та глянь! там у місячнім світлі який
 Се велитень став колосальний!
 Чорніє мов чорт і здвигається в верх —
 Се кельнський собор катедральний.

Бастиллею духа він статися мав,
 І хитрі паністи гадали,
 Що в тій величезній тюрмі вже на вік
 І розум німецький приспали.

Та Лютер крикнув: „Стійте! Гов!“
 І ось зупинилась в тій хвили
 Будова: собора грізного майстри
 Ще й доси не скінчили.

І добре так стало ся. Власне ота
 Нескінчена древня будова,
 То пам'ятка сили німецьких думок,
 Печать протестантського слова.

Гей, бідна голото, соборні попи!
 Руками слабенькими нині
 Вам хочесь перерване діло скінчить,
 Будову старої твердині!

Сліпі та безумні! Волочать ся скрізь
 По краю з пушками, мов трястя,
 Та жебрають гроші в єретиків, ба,
 В жидів! — Се ні нащо не здасть ся.

Хоч в користь будови великий Франц Ліст
 Давати ме концерти,
 Хоч талановитий король на ту ціль
 І задеклямуєсь до смерті*) —

Не зможете ви докінчити єі!
 Хоч швабські якісь там цимбали
 Повніське судно каміняччя на ту
 Будову надіслали.

Не будь їй скінченою, хоч там і як
 Скиглять галки та сови:
 Любителки древности, в вежах старих
 Вони все ховатись готови.

Ба ні, ще час такий прийде,
 Що з сего старого собору
 Ми зробимо стайню і коней у ній
 Поставимо повну обору.

„Що? Стайня з собору? А деж тоді діть
 Ті моці знамениті,
 Святих трьох царів із востоку, що там
 Лежать в капиці скриті?“

Так дехто питає. Та нам собі ще
 Тим мозок клопотати?
 Відправмо царів тих восточних, нехай
 Глядять собі іншої хати!

А ні, то ще ліпше, спакуйте всіх трьох
 У тії три клітки залізні,

*) Баварський король Людвік, горячий католик, завзятий поет без крихти таланту, такий же декляматор — і такий же пануючий.

Що в Мінстрі на Ламберта висять вежі*) —
Се славні готелі зайіздрні!**)

А як би не стало котрого з мертвих,
Ну, то й живий пригідний, —
Замісць восточного царя
Придати ся може й західний.

Г О Л О В А V.

Пішов я на великий міст,
Оперся о поруче, —
Долом мій батько Рейн пливе,
До місяця блискучий.

*) В Мінстері на полудневому боці вежі св. Ламберта висять і доси три залізні клітки з кістями анабаптистів Ява Лейденського, Кніппердоллінга і Крехтінга, котрі 1535 р. щипані були розпаленими кліщами і відтак вивішені в тих клітках на позорище, поки не померли.

**) Після сеї строфи в деяких виданнях є ще ось які:

Тут кравчик король і два радні его
Та мусіли муку терпіти,
Тепер нам для інших величестя як раз
Здадуть ся тії кліти.

На право повисне судар Балтазар,
На ліво цар Мельхіор бравий,
А по середині цар Гаспар — Бог зна,
Як в світі вони царювали.

Хто зна, може східний священний союз,
Що тутка тепер присвятився,
Не все так побожно і гарно в житю
З народом обходився.

Хто зна, може Мельхіор і Балтазар
Були два пройдисвіти куцї,
Що своїм народам в біді прирекли
Надати конституції,

І слова не вдержали. Може й отсей
Цар Гаспар, король чорношкірий
Невдякою чорною все відплатив
Народу, що нив ему віри.

„Здоров був Рейне, батьку мій!
Як жив ти ту до нині?
Гей, тож то думав я нераз
Про тебе на чужині.“

Так мовив я. Втім у воді в глибині
Почулися дивнії тони,
Мов кашляне діда старого, якісь
Мов воркоти й тихії стони:

„Здоров був, мій синку! Се гарно, що ти
„Мене не забув, моя зірко;
Тринадцять ми літ не видались! Міні ж
Було тут і солоно й гірко.

„Я в Біберіх мусів каміня ковтать,
Що й доси ще коле мя колька*)!
Та сто раз іще несмачніші стихи,
Що виписав Беккер Миколка.**)

„Він так описав мене, начеб я був
Якась непорочна дівчина,
В котрої віночка невинности ще
Ніякий не рушив мущина.

„Коли я сю глупую пісню почув,
То мало не скрутився!
Аж бороду микав, аж мало, бігме,
Сам в собі не втопився.

*) Судно з камінням, котре вислали Шваби на будову кельнського собору, затонуло коло Біберіх.

**) Ніклас Беккер, німецький поет дуже невисокої стійности (родився 1810, умер 1845) вславився і здобув багато ордерів та урядових надгород одною одніською піснею „Das Rheinlied“, написаною в р. 1840 против забгань французьких шовіністів — захопити лівий беріг Рейну. Пісня починалася словами: Sie sollen ihn nicht haben, Den freien deutschen Rhein“ і відразу стала дуже популярною.

„Що я не дівчина невинная, се
Французи давно вже пізнали!*)
Вони в мої хвили так часто свої
Побідні води вливали.

„Ех, пісня дурна, й співачина дурний!
Міні тільки встиду завдати!
Ба, ще й в політичному згляді прийдешь
Очей у Сірка позичати.

„Бо най но повернуть Французи тепер,
Яким я чолом перед ними
Покажусь? Таж я о прихід їх нераз
Молився слезами рясними!

„Я все так щиро їх любив,
Кохані, дрібні Французятка!
Чи все ще співають, гуляють вони?
Чи носять ще білі штанятка?

„Бажав би я ще раз побачити їх,
Та страшно за пісню прокляту:
Вжеж певно, що сміху, шпиганя досить
Посипле ся, дії его кату!

„А ось іще може й Альфред де Мюссé,**)
Уличник, приплентаєсь з ними,
І бубнить почне міні вірші свої
І дотепи злобні і кпини.“

Так жалувавсь бідний мій батенько Рейн
В великому своїому горю;
Я взявся его потішати як умів,
І так ему говорю:

*) В відповідь на пісню Беккера скomпонував Альфред де Мюссе пісню, що зачиналася словами: „Nous l'avons eu votre Rhin allemand“.

**) Альфред де Мюссе, знаменитий французький поет, родився 1810, умер 1857 р., автор прекрасних ліричних пісень, між котрими славні особливо „Ночи“, кількох лірично-епічних поем в дусі Байрона („Намуна“, „Ролла“), кількох комедій і прекрасних повісток Его політичні поезії менше важні.

„Не бійся, Рейне, батьку мій,
Смішлого жарту Французів!
Не ті вже вони, що колись то були,
Не носять вже й білих рейтузів.

„Червоні вже носять, не білі штани,
При них навіть гудзики інші,
Уже не співають, не скачуть вони,
А ходять чоло похиливши,

„І філософують. Про Гегеля знай,
Про Фіхте та Канта щось бають,
Як Німці шоть пиво і курять люльки
І навіть в круглі грають.

„Філістрами стались зовсім як і ми,
Безбожні забулися герці,
А з Вольтеріянців пороблять ся ще
Завзяті Генгстенберці.*)

„Що правда, Альфред де Мюссе не змінивсь,
Як був, так і є ще уличник,
Та ми его скрутимо! Ти не лякайся
Йідких его стріл поетичних!

„Як він які ритми пробубнить тобі,
Їму ми відсвиснем ще з сосом,
Просвиснемо, як то від гарних жінок
Часом він вертаєся з носом.

„Вспокоїся, мій батеньку Рейне! Наплюй
На всі ті бездарні складання!
Швиденько почувеш ти кращі пісні —
Добраніч, старий, до звидання!“

*) Ернст Генгстенберг (1802—1869), правовірний лютеранський богослов, прихильник консервативного протестантизму.

Голова VI.

Старий Паганіні де йшов, усе з ним
 Був Spiritus familiaris,
 Раз псом прикидав ся, то знов виглядав
 Як Німець Юрій Гарріс*).

Кровавого мужа видав Бонапарт
 При кожній важнійшій оказії,
 Мав демона свого й Сократ, і не був
 Се витвір его лиш фантазії.

І я, сидячі при писемнім столі,
 Частенько видав серед ночі
 Якусь таємничую постать, в єї
 Насунена маска на очі.

Ховав він під полою щось —
 Часом лиш воно вихилялось
 І мигало дивно — на катів топір
 Похожим міні видавалось.

Здавало ся — присадкуватий був муж,
 А очі горіли звіздою.
 Мене не займав він при писаню, все
 Стояв супокійно за мною.

Давненько товариша дивного вже
 Не бачив я на очі,
 Аж ось его в Кельні нараз я зустрів
 При місяці тихої ночі.

*) Юрій Гарріс, роджений 1780 р. в Ганновері, де від 1831 р. видавав часопис „die Rosaune“. Писав також комедії. Богато подорожував і довгий час їздив ураз із знаменитим скрипачем Паганіні і провадив его касу. Пречудове оповідання про Паганіні і его гру гляди у Гейне „Florentinische Nächte“. Гарріс виведений там також з додатком, що се тільки его тіло, в котрому сидить чорт, що законтрактував собі душу великого скрипача.

Написи Франсуазаветте М. у ім. Ж. Франко,
 Либ. № 5462 372585

В задумі по вулицях плентав ся я,
В тім бачу: іде він за мною,
Мов тінь моя; всякий раз він зупинявсь,
Як бачив, що я стою.

Ставав, наче ждав чогось, а як я йшов
Знов далі кроком скорим, —
Він далі за мною. Оттак ми оба
Спилися аж перед собором.

Не стало терпцю міні, я обернувся
І мовив: „Тепер я з тобою
Тут сам, то скажи міні, чом ти крок в крок
Плетеш ся по ночі за мною?

„Я все тебе бачу в ту мить, як душа
Чутєм увесь світ обіймає,
А дума за думою в мізку моїм
Мов блискавка перелітає.

„Ти вперто так, твердо на мене глядиш —
Скажи міні, що ти ховаєш
Отут під полою блискуче таке?
Хто ти й чого бажаєш?“

А він міні сухо відмовив, і був
Терпкий его голос незначно:
„Вгамуйся, будь ласка! Чого розкричавсь?
Міні екзорцизмів не страшно.

„Не привид минувшини темної я,
Не дух, що лишив свою яму,
Я ворог реторики, бесід пустих
І філософічного краму.

„Я дух наскрізь практичний, все
Держусь мовчазливо, спокійно.
Та знай, що ти видумав духом, те я
Сповню і зроблю певідмінно.

„А хоч там і роки минуть,
Спочити я не смію,
Аж все зроблю, що здумав ти —
Ти мислиш, а я дію.

„Суддя ти, я твій урядовий слуга,
Послушний як раб і терпливий,
Сповняю твій за́суд, хоч за́суд би той
І був несправедливий.

„Колись перед консулом в Римі топір
Несли — не було се грізьбою
Пустою; і в тебе є ліктор, лиш що
Топір він несе за тобою.

„Се я твій ліктор. День і ніч
Іду за тобою я сміло
З отсим блискучим топором,
Я — мислей твоїх діло“.

Г о л о в а VII.

Прийшовши до дому заснув я, немов
При ангельських співах дитина. —
В німецькому ліжку так м'яхко заснуть,
Бо в ньому пухова перина.

Як часто тужив я по любій отій
По рідній німецькій перині,
Коли на твердих матрацах лежав
Безсоннії ночі в чужині.

В німецьких перинах чудово так спать
І сні такі снять ся чудові!
Тут чує ся вольним німецький наш дух,
Зриває всі земні окови.

Він чує ся вольним і бистро летить
В найвищі простори небесні.
Якаж ти гордая, німецька душе,
Як всі поважають тебе — в сні!

Де ти наближаєш ся — бліднуть боги!
 Як гордо простреш свої крила,
 То звізди згасають! О, кілька вже звізд.
 Ти ними погасила!

Земля Французам і Москві,
 А море належить Англійцям,
 Повітре наше, в царстві сну
 Без спору владати лиш Німцям.

Тут ми верховодимо, тут наша власть
 Суцільна, безгранична.
 Хай другі народи повзуть по землі,
 Що чорна й прозаїчна. — —

А як я заснув, то приснилось міні,
 Що в місячну сутінь субтельну
 Я йду по безлюдних, дзвінких вулицях.
 Старезного города Кельну.

І знов невідступно за мною іде
 Мій чорний, таємний товариш.
 Я втомлений, мало що з ніг не валюсь,
 Та ми все вперед подавались.

Все далі йдемо. І у серці міні
 Глибока розкroєна рана,
 А з рани сердечної звільна кап! кап!
 Спливає кров румяна.

Я пальці мачаю в румяную кров,
 А йдучи діткну ся часами
 Одвірка якого, — від крові на нім
 Червоні лишають ся плями.

І все, коли тільки я так назначив
 Одвірок тим пальцем кровавим,
 Далеко, далеко східущий дзвінок
 Озвав ся риданєм слезавим.

А місяць на небі поблід і погас,
 Склепіня небесні стемніли,
 А хмари мов чорнії коні по них
 Сполохани бистро летіли.

І раз у раз за мною йшов
 Товариш мій незримий
 І під полою ніс топір, —
 Так добру хвилю йшли ми.

Йдемо, йдемо, аж знов собор
 Вчинив ся перед нами.
 Всі двері одчинені, й ось ми оба
 Ввішли в єго темнії брами.

В огромнім просторі густа темнота,
 Тиша і смерть засіла, —
 Де-де лиш, щоб пітьму вказать виразнійш,
 Маленька лампа тліла.

Повз темних філярів іду я та йду,
 І чую раз в раз за собою
 Важкий хід товариша, — він і сюди
 Зайшов невідступно за мною.

Аж ось перед нами блиск, ясність, свічки
 І злото й клейноти палають:
 Се тая капиця, що в ній три царі
 З востоку спочивають.

Святі три царі, що ту доси усе
 Лежали спокійно — о диво!
 Тепер на своїх саркофагах вони
 Сиділи прямисінько, живо.

Се три кістячиска у строях чудних,
 З коронами всі на трухлявих
 Пожовклих вже чéрепах, берла старі
 Держали в ручищах кістлявих.

Немов роскоріки скрипіли вони
Старими кістками, аж мило;
Столітнюю гниль було чути від них
І ще й учорашнє кадило.

Один навіть ротом беззубим міні
Прогугнавів довгую хрію,
А все толкував, що з трояких причин
Їго зневажать я не смію.

По перше тому, що небіжчик він є,
По друге — король з орієнту,
По третє — святий. Але докази ті
Мене не торкнулись ні щенту.

І я розсміяв ся й відмовив єму:
„Шкодá, діду, горла і співу!
Вжеж видно, хоч відти, хоч відси гляди:
Пора вас зложить до архіву.

„Проч відси махайте! Глибокі гроби,
Се ваші властиві столиці!
Живіі на діло живе заберуть
Всі скарби сієї каплиці.

„Весела кіннота будущини тут
В соборі кватирою стане.
Марш відси, царі! Хто не вступить ся сам,
Той кольбою в плечі дістане“.

Оттак я сказав, обернув ся, аж глянь!
Так грізно заблиз під полою
В німого товариша мого топір —
І він зрозумів мою волю.

Прискочив нараз і грізним топором
Тарах! Скінчилися звади.
Старі кістяки забобону розбив
Без жаху, без пощади.

І відгук ударів мов грому луна
По темних склепах розходив ся,
І з груди моєї знов бухнула кров,
І втім я нараз пробудив ся.

Г О Л О В А VІІІ.

До Гагену з Кельну за пошту я дав
П'ять талярів з лишком — то байка,
Та от що: віз повний вже був, і міні
Лишилась некрита традайка.

Був ранок осінній, мрачний та вохкий,
Болотом традайка плелася,
Та хоч зла дорога й слота, то в душі
Солодка жага розлилася.

Таж се моє рідне повітря! Лице
Палаюче чує его то!
А розкаль ота і вибоїни ті —
Се-ж рідного краю болото!

І коні так щиро махали хвостом,
Мов здавна знайомії франти,
А їх бульбашки міні красші здались
Від яблук Аталянти.*)

*) Аталянта. одна з героїнь грецьких, дочка короля Схенея з Скірос, славилась не тільки своєю красою, але й силою. Вона не хотіла ні-за-кого йти за муж, тільки за такого, хто потрафив бігти так швидко, щоб вона не могла его догнати; коли-ж вона догнала его, то з заду проколювала его списом. Богато королевичів погибло таким способом, поки один із них, Гіппомен, не поборов Аталянту. Вчинив він се при помочі богині Афродіти, котра дала ему кілька золотих яблук. Біжучи передом, Гіппомен що кілька хвиль кидав по дорозі одне яблуко; Аталянта не могла оперти ся покусі, щоб не схилитися по них, так що Гіппомен усе випереджав її і добіг до мети.

Минали ми Мільгайм! Ось чистий куток!
 Робучі та тихі тут люде.
 Як я тут був остатній раз —
 У маю п'ятнадцять літ буде.*)

Квітками все вколо пишалось тоді,
 Всміхалося сонце, співали
 Всі пташки так тужно, і люде іще
 Чогось сподівались, гадали —

А ось що гадали: „Лицарство худе
 Піде собі гнеть к чорту в зуби,
 Ось-ось на прощанє заграють ему
 Залізні, огнисті труби.

„І воля при співах і танцях прийде,
 І стяг біло-синьо-червоний,
 А може й з могили старий Бонапарт
 Повстане, мервець невгомонний.“

Та де там! Лицарство ще й доси є тут,
 А многі, що голі й голодні,
 Мов скіпи сухі приплелися сюди,
 Тепер ходять грубі як бодні.

Бліді хлистки, що мали вид,
 Мов віра, любов і надія,
 Тепер спаношили на нашім вині,
 Лиш тіс їх рубіном ясніє.

А воля десь ногу зломилася собі,
 Скакати йій ні бігати не хочесь,
 І стяг трибарвний сумно так
 На вежах парижських тріпочесь.

*) В перших днях мая 1831 року покинув Гейне Німеччину і емігрував до Франції.

Воскрес був, то правда, старий Бонапарт,*)
 Та хроби англійські сточили
 Їго та приборкали, й в гробі опять
 Французи єго положили.

Я сам єго похорон бачив: весь віз
 Аж капав від злота! Як нині
 Дивлюсь: золоту домовину держать
 Золотії Побіди-богині.

Здовж піль Елізейських помаленьку так
 І ген по під Лук тріумфальний
 Крізь млу й сніговійницю йшов без кінця
 Довжезний похід погребальний.

Нестрійно, аж лячно музика гула,
 Бо всі музиканти дрожали
 Від зимна. З промоклих нас стягів орли
 Цісарські так сумно витали.

І люде мов привиди соннії йшли
 У давніх згадках потонувши,
 Таким то їх чаром могучим обдав
 Імперії привид минувший.

І я тоді плакав. З очей моїх дощ
 Горячих сліз поллявся,
 Коли нараз оклик любовний, старий
 Vive l' Empereur! роздався.

Г О Л О В А IX.

Раненько я ввійхав з Кельну, було
 Три чверти на осьму, не далі;
 На третю годину, в сам час на обід
 У Гагені ми стали.

*) Тіло Наполеона I. спочивало на далеких островах св. Єлени, поки 15 октября 1840 уряд французький за дозволом Англії не велів єго вирити і перевезти до Парижа, де єго врочисто поховано в соборі Інвалідів.

КНИГА
 НИКОЛАЙ
 КОЦОВСКИЙ

Вже стіл був накритий. Оттут уже все
По старо-німецьки варене.
Витай міні, кисла капуста! Який
Приємний твій запах для мене!

Зелений з каштанами прілими кель —
Колись єго йів я у мамі!
Витай міні, штокфіше! Мудро-ж бо як
Ти плаваєш в маслі з грінками.

В кім чуле серце, той по вік
Свій край у тямці носить —
І я тож селедці копчені люблю,
На яйцях піджарені досить.

В тріскучому смальцю шипять ковбаски,
А омелюхи, мов невинні,
Присмажені ангели в кóмпоті так
Здається й цвірінькали д' міні:

„Здоров був, земляче! Довгенько щось ти
Гуляв по далеким митарствам,
І певно там близьке знайомство водив
З заморським всяким птаством.“

І гуска стояла отут на столі,
Істота так тиха, так мила —
Колись, як оба ми молодші були,
Вона мене може любила.

Так якось значучо, так щиро вона
Гляділа на мене й тужливо!
Без сумніву, гарна була в ній душа,
Та дуже твердее м'ясиво.

На місці циновій внесли порося —
Над всім воно царило;
А в нас поросятам усе ще кладуть
Лавровеє листе на рило.

Г О Л О В А Х.

За Гагеном змерклося швидко. В кишках
Змлоіло мя щось, мов зимниця;
Аж в Унну прибувши в гостинниці я
Зміг дещо покріпить ся.

Застав я там гарну дівчину, що понч
Міні налила так услужно;
Мов шовк єї кучері жовті вилісь,
Очиці світилися тужно.

Із уст єї любо, розкішно так плив
Вестфальський акцент шепелявий.
І понч наче згадка солодка куривсь,
Згадавсь народець міні бравий,

Кохані Вестфальці, з котрими нераз
Ще в Геттінген ми напивали,
Аж поки в обійми сердечні собі,
А потім під лаву не впали.

Я все так сердечно любив їх, отих
Коханих, почтивих Вестфальців:
То крепкий і вірний і певний народ,
Без підлизнів та самохвальців.

Як пишно стоять на мензурі вони
Мов льви повні сили і гарту!
Як прямо, від щирого серця валять
Усякую терцу та кварту.*)

Січуть вони гарно, гарнійше ще пють,
А як в чутя приливі
З всіх сил обіймуть тя, то плачуть самі —
По просту — дубі се плаксиві.

*) Так називають ся певні удари шпадою при поєдинкованю, котре між „буршами“ вімецькими ще й доси не перестало бути якимось обовязковим спортом.

О гарний народе, спаси тебе Бог!
 Най будуть плідні твої ниви,
 Най війни і слава минають тебе,
 А будеш ти жити щасливий.

А твоім сином нехай Бог посила
 Все дуже легенький екзамен,
 А твоїх дочок най швиденько веде
 Під слюбний вінець усіх! Amen.

Г О Л О В А ХІ.

А ось і Тевтобурський ліс,
 Що Тацит списав так пречудно,
 Ось те класичнеє багно,
 Де Варус застряг так паскудно.*)

Тут Герман, могучий Херусків вождь,
 Побив его й геть передужав,
 Німецьку народність спасла отсеся
 Бездонная калюжа.

Колиб отут Герман не був переміг
 І жовтоволосі Германе,
 То й „волі німецької“ вжеб не було,
 І всі ми були би Римляне.

У нашій Німеччині римський язик
 І римські б звичаї пишались,
 Вестальки б у Мінхені навіть були,
 І Шваби б Квірітами звались.

*) Германський вождь, якого Римляне звали Arminius (германська его назва незвісна, назва Герман є тільки новітньою догадкою), був сином князя Херусків Сігімера, родився в р. 17 перед Христом, служив у римському війську, де й вивчився штуки військової; пізніше збунтував декілька германських племен против Римлян і побив римського легата Варуса в р. 9 по Хр. в Тевтобурському лісі; три легіони римські враз з усіма генералами погибли по тридневій битві. Імя Германа сталося ще від часів Клопштока символом німецького патріотизму; найкрасшим в німецькій літературі звеличенням его битви є драма Фр. Клейста „Hermannsschlacht“.

Гаруспексом Генгстенберг*) був би мабуть,
В кишках би талапавсь волових;
Неандер авгуром би був і глядів,
Куди літають совп**).

Бірх Пфейфер***) пила б терпентину — була
В дам римських до неї охота,
Від неї в них пахла урина, хоча
Мабуть воняло з рота.

І Раумер не був би німецький вже „люмп“,
А був би він римський „люмпацій“†)
А Фрейліграт вірші б без риму писав,
Як генто Флякк Горацій.††)

*) Про Генгстенберга гляди примітку до гол. V, стор. 16.

**) Йосиф Август Неандер, з роду жид, властиво звався Мендель, уродився в р. 1789, вихрестився 1806 і посвятившись студіям теологічним дійшов з часом до високих гідностей в церкві протестантській, був професором університетським в Берліві і здобув собі велику повагу в науці як один з ліпших істориків церкви християнської. Умер в р. 1850.

***) Шарлотта Пфейфер, за мужем Бірх, родилась в р. 1800 з заможних родичів, вступила до театру і довгі літа була одною з найліпших акторок в Німеччині. В пізнійших роках писала багато штук драматичних, котрі заповнили 13 томів збірного видання її творів. Надто написала чимало новель (3 томи). Умерла 1868 р.

†) Раумер, славний в своїм часі історик німецький, професор берлінського університету і автор знаменитої „Історії Гогенштауфів“, уродився в р. 1781, умер 1873. Держався він на пряму ліберального і пізніше (1846 і 1848) терпів навіть переслідування за свої погляди; Гейне і другі писателі „Молодої Німеччини“ нападали нераз на него за кокетованє з реакцією і абсолютизмом.

††) Фердінанд Фрейліграт, один з найбільших німецьких поетів XIX. віку, родився 1810 р., умер перед кількома роками. Їго твори (між котрими важніші „Soziale Gedichte“, „Sa i ga“ і переклади з поетів англійських, американських та французьких, як Віктор Гюго, Томас Гуд, Феліція Геманс, Броунінг і др.) визначаються енергічною мовою, огнистою фантазією, котра радо послуговуєся картинами орієнтальної природи, та шумною формою і дзвінками, добірними римами, але грішать подекуди надто шумною фразеологією і реторикою, котру Гейне делікатно висміяв у своїй гумористичній поемі „Atta Troll.“ Квінт Горацій Флякк, один з найбільших поетів старого Риму, родився в р. 65 перед Христом, боровся разом з Брутом і Кассієм за республіку против Августа, втік з битви при Філіппі, пізніше в Римі познайомившись з Ме-

А батько Ян, той грубий дід,
Він звався б Грубіянус.*)
Me hercule! Масман латину б умів, —
Марк Тулліус Масманус!**)

Апостоли правди вмирили б тепер
Від львів та гієн та шакалів
В кровавих аренах, не від дрібних псів
На шпальтах газет та журналів.

Намісць тридцяті і шесті князенят
Одного Нерона ми б мали,
А як би нам сприкрилось гнету ярмо,
Ми жили б собі протинами.

Із Шеллінга був би Сенека як раз,
Скінчив би подібним конфліктом.***)

цenasом, приятелем Августа, стався співаком цезарізму. Найвартішійши його „Сатири“. Ум в р. 8 пер. Хр.

*) „Vater Jahn“, як його звичайно звали, одна з найінтересніших фігур в Німеччині в першій половині нашого віку, родився 1778, воював 1813 р. против Наполеона, переслідуваний 1819 р. німецькими урядами за радикалізм, за котрий навіть сидів два роки в кріпости, пізнійше в р. 1848 був поборником заско-рузлого політичного консерватизму. Імя его сталося славне голов-но тим, що в часі наполеонської всемогучости звернув увагу на ні-мецьку молодіж і почав організувати її в товариства гімнастичні, з укритою тенденцією плекання німецького патріотизму. І справді в війнах 1813—1815 товариства ті відіали німецькій справі великі услуги. Ян виступав також як писатель. Умер в р. 1852.

**) Масман, заслужений германіст, був також великим лю-бителем гімнастики і організував товариства гімнастичні вже по увільненню від французького найїзду, з цілями більше педагогічними, а подекуди консервативно-вірнопідданськими. Родився 1797 р., повидавав багато цінних пам'яток старонімецької літератури, умер 1874 р.

***) Шеллінг, славний німецький філософ, родився 1775 р., умер 1854. Покликаний в р. 1840 до Берліна зачав там читати курс п. з. „Philosophie der Mythologie und Offenbarung“. Про-фесор теології Паулюс викрав йому зошит сих лекцій і видав его без відома Шеллінга. Прийшло до скандального процесу, котрий Шел-лінг програв і через се уступив з катедри.

Корнеліус тож зрозумів би тоді :
*Cacatum non est pictum.**)

Та Господу слава, що Герман спроміг,
 Римляне у дурні пошились,
 А Варус пропав з легіонами тут,
 І Німцями ми полишились.

Ми Німці, німецькая мова у нас,
 Римлян не лишилось і лаби,
 Осел звесь осел, не *asinus*,
 І Шваби звуться Шваби.

І Раумер є німецький люмп,
 За те має й ордер на груди,
 І Фрейліграт пише римовим стихом,
 Горацій із него не буде.

І Масман латини не зна, як не знав.
 Бірх Пфейфер пише драми,
 А вжеж терпентини гідкої не не,
 Як римські модні дами.

О Германе, все те заслуга твоя!
 За те ж і детмольдські херуски
 Будують пам'ятник тобі —
 Я сам дав штири шустки.

Г О Л О В А XII.

Нічною порою по лісі гурчить
 Традайка. Втім раптом як хрясне —
 Зломалося колесо. Мусіли статъ.
 Се діло не дуже то красне.

*) Петро Корнеліус, знаменитий німецький маляр, головний представник романтизму в малярстві, родився в р. 1783, ум. 1867р.

Почтар із воза зліз, біжить
В село, а я сам серед ліса
Лишаюсь о півночі. Слухаю — в круг
Щось вить почина! Що у біса?

Ага, се вовки! Вони люто скиглять
Голодними всі голосами,
Немов свічки блищать ся в тьмі
Їх очі огнисті між пнями.

Ті бестії певно почули, що я
Прийїхав, і в честь мою скоро
Зробили сю іллюмінацію в гаю
І тут співають хором.

А так, се міні серенада! Сесю
Понявши витя їх основу,
Я випрямивсь гордо, рукою махнув
І ось яку втяв їм промову:

„Вовки, брати, я дуже рад,
Що міг вас ту нині зуздріти,
Де тільки сердець благородних міні
Любовнії виє привіти.

„Що чую в тій хвили, не виразить се
Ніякими словами!
По вік не забуду тих радісних хвиль
Прожитих тут між вами.

„Я вдячний вам, що ви о мні
Не тратили доброї віри,
Хоч по за очі вороги
Чорнили мя без міри.

„Вовки, брати! Ніколи ви
Не вірили тим, що о мні
Плели вам, немов то я вирікся вас
І псом став на чужині.

„Що я перекинчик і в гофрати гнеть
Ускочу в отарі овечій;
Міні моя честь не веліла таким
Безглуздом обмовам перечить.

„Овечий кожух, що я в него часом
Вдягався, щоб кости огріти,
Ніколи на думку мене не навів,
За щастєм овечим дуріти.

„Я не овечка, я не пес,
Ані не гофрат грубий,
Я вовк, і вовче серце в мні,
І вовчі в мене зуби.

ВМ = 2013.

„Я вовк як був так є, і все
По вовчому витиму тоже!
Я з вами! Самі помагайте собі,
То й Бог вам допоможе!“

Таку я без наміслу мову сказав,
Свій ум наостривши мов в леті;
Відтак єі врізану Кольб друкував
В „Загальній Авгсбрській газеті.“*)

Г О Л О В А XIII.

Ось сонічко близь Падерборну зійшло —
Страх кнслую міну зробило;
Бо й справді, на глупу сю землю світить
Мабуть не вельмі єму єму мило.

А як один освітить бік
І швидко свій вид поломінний
Спішить також другій вказать стороні —
То перша знов тоне у тіні.

*) Густав Кольб, приятель Гейне, видавав знамениту в тих часах „Augsburger Allgemeine Zeitung“, в котрій Гейне друкував свої кореспонденції з Парижа.

Як Сізіфів камінь все котиться в низ,
Як вічно вода витікає
З цебра Данаїд, так і сонце на світ
Від віку дурно сьєє.*)

А скоро розвіялась ранішня мла,
Край шляху у світлі рожевім
Побачив я образ того, що погіб
Прибитий на хрестному дереві.

Міні стає важко, коли погляджу
На тебе, мій бідний свояче,
Безумна, святая душе, що взялась
Людей спасать племя ледаче.

Ні, не делікатно високий совіт
Жидівський рішив твою справу!
Та хтож тобі остро казав говорить
Про церков і державу?

На лихо тобі ще не знали тоді
Друкарства твої всі ровесні,
А то би ти книжку був надрукував
Про тайні питання небесні.

А цензор був би вичеркнув,
Що тут на землі не пригоже,
Любісько спасла би цензура тебе
Від хрестної смерти, небоже.

*) Сізіф, мітичний князь грецький, син Еола і Ензрети, основатель Ефіря (Корінту), мав бути найхитрійшим з усіх людей і зрадити план богів, за що по смерті покараний був тим, що в Тартарі мусів котити усе на гору тяжкий камінь, котрий завжди близько верха виривався вни з рук і сточувався в низ. Данаїди, дочки мітичного аргоського короля Данаоса, числом 50, побравшись з 50-ма синами свого стрия Айгіптоса, підчас слюбної ночі на розказ батька порізали всі своїх мужів крім одної Гіпермнестри, котра спасла Лінкея. По смерті покарані були тим, що в Тартарі мусили раз у раз наливати воду до дірявої посудини, котра зараз же випорожнювалась.

Ах, чомже на інший ти текст не сказав
Нагірню промову, соколе?
Таж мав ти і ум і талант, і міг знать,
Що правда в очи коле.

Міняйлів, банкирів ти навіть бичом
З святині прогнав. Сіромахо,
Фантасте! За те всім подібним на страх
Ти виспш край битого шляху.

Г О Л О В А ХІV.

Край голій і рівній, і вітер вохкий,
Болотом візок наш нещасний
Плетесь, та в душі щось звенить і брешть:
„О сонце, ти местнику ясний!“

Се з пісні одної старої слова,
Що нянька співала, — ми діти
Аж дух запирали, а голос лунав,
Мов відгук далекий тримбіти.

Се пісня про вбійцю, що в щастю, пирах
Жив наче пан великий,
В кінці єго висячим в лісі найшли
На конарі осики.

Смертельний був засуд прибитий до пня
Осики, де висів нещасний;
То суд єму тайної феми зробив*) —
О сонце, ти местнику ясний!

*) Суди феми, звані також, хоч не зовсім справедливо, тайними судами, існували в Німеччині, а особливо в Вестфалії ще від часів Каролінгів аж до нашого століття. Були се в значній мірі суди народні і мали від цісарів привілегию видавання засудів на смерть. Ті суди були часто одинокою обороною бідного народа проти самоволі лицарів-рабівників, не уживали тортури і поручали виконуванє своїх вироків або охочим, або вибраним жеребом з поміж себе.

А сонце оскаржило вбійцю, бо в нім
Збудило голос власний;
Оттілія гинучи скрикнула, бач,
„О сонце, ти местнику ясний!“

Про пісню спімнувши я враз нагадав
І няньку, старушку кохану,
Так живо, мов ось в єї жовте лице
Пооране зморщками глянув.

Вона десь від Мюнстера родом була
І знала тьму тьменну народних
Казок про страховини дивні, байок,
Билиць і пісень ріжнородних.

Як билося серце моє, як стара
Про ту ю царівну казала,
Що в полі саміська сиділа день в день
І злотую косу чесала.

День в день вона мусіла пасти гусей —
Остатня між служками,
А вечір, пригнавши ті гуси домів,
У горю ставала край брами.

Над брамою кінська була голова
Прибитая цвяхом к делні,
Се того коня, що так вірно єї
Носив по далекій чужині.

Зітхаючи важко царівна мовля:
„О Фаляда, висни так стятий!“
А кінська на те голова відрекла:
„О горе, що з дому пішла ти!“

Зітхаючи важко царівна мовля:
„Як би моя мама се знала!“
А кінська на те голова відрекла:
„Вона би з турботи сконала.“

Та серце у мні завмирало, коли
 Стара про предивні пригоди
 Царя почала, що заклятий живе,
 Звесь Фрідеріх Рудобородий.*)"

Вона запевняла, що він не помер,
 Як звикли учені твердити,
 А з всею дружиною й доси живе
 В нутрі гори укритий.

Гора та звесь Кіфгейзер,**) є
 У ній величезна яскиня,
 В кімнатах високих михтячі лямпи
 Освітлюють темні склепіня.

У першій кімнаті цісарські стайні,
 Там тисячі коней рядами
 При жолобах в упряжі ясній стоять,
 Покриті усі чепраками.

Осідлані всі, позаховстані всі,
 Та тільки не чути, щоб рзали,
 Не рушаєсь жаден, не тупне ногов,
 Стоять мов улті зо стали.

У другій кімнаті на сіні лежить
 Лицарство рядами німими;
 Йіх тисячі там, бородатий народ,
 Із лицями буйно-грізними.

Всі в збруях від голов до ніг,
 Та всі вони тут спочивають,
 Ніхто не кивнеся, ніхто не рухнеся,
 Всі сном богатирським дрімають.

*) Фрідріх I. Рудобородий (Барбаросса), цісар німецький з роду Гогенштауфів, родився в р. 1132, погіб 10. червня 1190 р. підчас хрестового походу, потонувши в конем у ріці Салефі коло Селевкії. Повість про єго внука, цісаря Фрідріха II., невмираючого безбожника, тільки пізнійше, в часах упадку Німеччини перенесена була на него в іншій значіно, з надією на єго поворот і на відновленє давної величі Німеччини.

**) Кіфгейзер — гора в Турингії.

У третій кімнаті на купі лежать
Мечі, топори та сулиці
І шоломи, панцирі з стали й срібла
І старофранконські рушниці.

Гармат не багато, та й того досить,
Щоби з них трофеї зробити;
Стяг чорно-червоний і ще й з золотим
Над всім тим високо розвятий.

Сам цісар в четвертій кімнаті живе,
Вже довгі століття сидить він
На каміннім троні, на камінний стіл
Оперті лікті держить він.

Его борода до землі доросла,
Червона аж жаром палає;
Часами він брови наморщить грізні,
Часом знов очима моргає.

Чи спить він, чи тільки задумався так?
На певно се знати нездужно;
Та як настане слухний час,
Тоді стрепенесь він потужно.

Свій славний стяг розверне він
І крикне: „На коні! На коні!“
Лицарство прокинесь і з грохотом враз
З постелі ширветься до зброні.

І кождий до свого допаде коня,
А коні тупочуть, ірзають!
При брязкоті збруї, при гримоті труб
Вони в світ широкий рушають.

Вони летять і бють-валять - ..
Гей, тож бо проспалися славно!
А цісар засяде на суд свій страшний,
Убійців каратиме явно —

Убійців, що скрито душили наш люд,
Що мучили гарний, нещасний,
Пречудний наш німецький край —
О сонце, ти местнику ясний!

Ой-ой, не один, що на правду плював
Сховавшись за мури й фоси,
Тепер не уйде він гилі й мотузка,
Гнівної руки Барбаросси.

Як любо звенять ті старії казки,
Який іде радісний, страстний
Із серця мого забобонного крик:
„О сонце, ти местнику ясний!“

Г О Л О В А Х V.

Легенький дощ почав кропить,
Холодний, мов коле шпильками,
А коні зопрілі в болоті бридуть
І сумно махають хвостами.

Почтар затраракав на трубці — давно
Траракане се міні звісно —
„Ой йдуть три кінні із брами“... Міні
Зробилось дрімотно і млісно.

На сон мя склонило, я швидко заснув,
І ось міні снить ся, що стою
В чудовім Кіфгейзері, в залі оттій,
Де цісар з рудов бородою.

Уже не сидів він на троні, о стіл
Опертий мов камінна брила,
І з виду не був він поважний такий,
Як нянька говорила.

Він по кімнатах шкандибав
 Зо мною в розмові любезній,
 Показував мов антикварій міні
 Всі скарби й забутки старезні.

В зброївни почав пояснити міні,
 Як гримають бардою в мури,
 А потім іржу став з мечів обтирати
 Полою своєї пурпури.

Потому він павляче взяв помело
 І порох почав обмітати
 Із панцирів ясних, з шоломів сталєних
 І з пікельгауб рогатих.

І стяг також витрепав з пороху він
 І мовив: „Се ще моя слава,
 Що шовку тут міль ані раз не погриз,
 І жердочка ще не трухлява.“

А як ми у тую кімнату ввійшли,
 Де вся на помості дружина
 Готова до бою рядами лежить,
 Старий усміхнувся як дитина.

„Ту треба тихенько балакати і йти,
 Щоб моїх хлопят не збудити,
 Ось власне сто літ проминуло як раз,
 І „ленунг“ їм треба платити.“

І бач, по тихесенько цісар почав
 Всіх сплячих воїк оглядати,
 І кождому з них у кішеню вложив
 Легенько одного дуката.

Та вздрівши, що дуже дивуюся я,
 Всміхнувся він і каже словами:
 „Дуката на мужа за кождих сто літ,
 Така вже угода між нами.“

В кімнаті де коні довжезним рядом
Без гласу стоять мов застилі,
Він тішився дуже і з радості аж
Засукував руки що хвилі.

Почав рахувати коня за конем,
Хребет поплескав не в одного,
Рахує й рахує, тріваюно уста
І швидко рушаються в нього.

„Нема іще тільки, що треба міні!“ —
Аж скрикнув, і жаль єму стало.
„Вояків і зброї у мене досить,
А коней ще за мало.

„Тож конюхів я на весь світ
Післав, щоб купували
Найкрасші коні для мене, і вже
Прекрасне ту стадо пригнали.

„Ще жду аж прибуде їх, кілька нам тра,
Тоді піднімусь, освободжу
Свій край і свій вірний німецький народ,
І зломлю всю силу ворожу“.

Так цісар балакав, я-ж кликнув на те:
„Повстань, старий рубачу!
Повстань, а як коней не маєш досить,
То я хоч ослів вам достачу!“

Всміхнувся і сказав Барбаросса: „Ну, ну,
З повстанем не квапно ще дієсь!
Таж не в один день побудовано Рим,
Не завтра збересь, що днесь сієсь.

„Хто днесь не прийшов, певно завтра прийде,
Дуб звільна росте на мураві,
А „chi va riano, va sano“ — таке
Прислів'є є в римській державі.“

Г О Л О В А XVI.

Туркотанє воза збудило мене,
Та швидко опять я склонився,
І злиплись повіки й заснув я, і знов
Міні Барбаросса приснився.

І знов у розмові я з ним похожав
Почерез дуднящі кімнати;
Питав він про се то про те, а в кінці
Просив, щоб єму розказати,

Що робиться в нашому світі, а то
Років уже сотня минає,
Іще від війни семилітної він
Ніякої звістки не має.

Питав, що там робить Мойсей Мендельзон,*)
Каршиха?**) Не без інтересу

*) Мойсей Мендельзон, німецький філософ, родився в Дессаві 1729 р. в бідній жидівській сім'ї, здобув собі величезним трудом початкове знанє, пізнійше став домашнім учителем у багатого фабриканта жида Бернарда, котрий умираючи зробив єго спільником своєї фабрики. Мендельзон жив у приятнї з Лессінгом, котрий вив єго в своїй знаменитій драмі „Натан Мудрий“ як Натана. З єго філософічних і естетично-психологічних писем найголоснійше, хоч далеко не найвартнійше було „Phädon oder über die Unsterblichkeit der Seele“ (1767). В своїм не менше популярнім ділі „Morgenstunden“ (1785) явився він горячим пропагатором англійського вільнодумного деїзму. Для історії культури важні єго праці призначені для жидів (переклад псалмів) і в обороні жидів („Jerusalem oder über religiöse Macht und Judenthum“). Великий прихильник релігії, ворог атеїзму і нантеїзму, був він рівночасно рішучим противником усяких церковних організацій, усякого нагніту церкви на діла і переконання чоловіка. Він умер 1786 р. — Син єго Авраам уроджений 1776 р. оснував із своїм старшим братом Йосифом існуючий ще й доси дім банкірський „Мендельзон і Спілка“.

**) Анна Люїза Карш, звичайно звана Каршихою (Karschin), письменка німецька, родилась 1722 р. Батько єї був шинкарем і звався Дюрбах. В молодости була служницею по місточках, а навіть пастушкою по селах. Вийшла за муж за ткача Гірвекорна, з котрим розвелася по 11 літах, а потім за кравця Карша, котрого покинула, коли барон Котвіц звернув увагу на єї талант поетичний. Спроваджено єї до Берліна, де занялася нею

Питав про мадам Дюбаррі, короля
Французького метресу.*)"

„О цісарю, рік я, --- як ти запізнився!
Мойсей твій давно вже в могилі,
А також Ревекка єго, і синок
Абрамко, усі вже погинули!

„Абрамко той з Леею сплотив сінка,
Звесь Фелікс, живе він філістром,
І вже в християнстві по вуха, і став
Найбільшим капельмістром.**)

„Старої Каршихи вже також нема,
І Кленке, дочка єї, в гробі,***)
Лиш внучки Гельміни Шезі ще чомусь
Не кличе Бог ід собі.†)

найвища аристократія, а навіть король пруський дарував їй до-
мик. Її поезії мають дуже невелику вартість.

*) Марія Жанна графиня Дюбаррі, ославлена метреса Лю-
довіка XV. короля французького. дочка поборця акцизового Го-
мара де Воберніє, родилася 1746 р., швидко осиротіла, до 15 року
виховувалась в монастирі, була пізнійше швачкою і публичною
дівчиною, поки єї не підведено королеви, над котрим вона вміла
запанувати. Король видав єї за муж про око людське за графа
Гільома Дюбаррі, і таким способом стала вона наслідницею по-
мершої р. 1764 маркізи де Помпадур і панею цілої Франції. З
природи добродушна, помагала вона не одному нещасливому, але для
Франції була єї власть великим лихом. Вона тратила величезні суми
на свої прибаги, під єї впливом міністер князь Егійон (Aiguillon) в р.
1771 прогнав з Парижа, а потім зовсім скасував парламент. По
смерти Людовіка XV. єї арештовано, але швидко випущено на
волю. В перших часах революції жила вона спокійно в своїм
замку коло Марлі, але коли почала допомагати емігрантам і міша-
тися в конспірації против республіки, єї арештовано і 6 грудня
1793 р. стято на гільотині в Парижі.

**) Фелікс Мендельзон-Бартольдї, син Авраама Медельзона,
знаменитий композит музикальний, родився в Гамбурґі 1809 р.,
умер 1847 р. Славні й доси єго „Lieder ohne Worte.“

***) Кароліна Луїза Кленке, дочка Каршихи, писала вірші
нині зовсім забуті і видала вірші та біографію своєї матери в р.
1796.

†) Вільгельміна Кленке, за мужем Шезі, родилась 1783 р.,
розвелася з мужем, заслуженим французьким орієнталістом, в піз-

„Допоки п'ятнадцятий жив Людовік,
Жила й Дюбаррі мов в святині,
Аж поки на старість їй не довелося
Скінчить на гільотині

„Спокійно п'ятнадцятий ще Людовік
Умер на крілівській перині;
Шіснадцятий враз з Антоніною вже
Погиб на гільотині.

„Відважно ішла королева, як се
Й прилично так славній княгині,
Та вереск і крик підняла Дюбаррі
Побачившись при гільотині“.

Тут цісар нараз зупинився, зирнув
На мене скляними очима
І мовив: „Свят. свят! А се що ти таке
Торочиш раз враз: гільотина?“

„Ну, щож, гільотина, — пояснюю я —
Се в нас найновіша метода,
Котрою в момент фабрикують мерців
З живучих усякого рода.

„В тій цілі вмисне зладжена
Така нова машина,
Зробив єї пан Гільотен,
То й зветься гільотина.

„Ось тут тя до дошки прив'яжуть, кладуть,
Відтак підсунуть швидко
Між стовпчики два, а між ними в горі
Топір тригранний видко.

нійших літах писала багато віршів в дусі романтичної школи,
оповідань і новель. Умерла в р. 1856, проживши остатні літа в
сліпоті.

„Потягнуть за шнур, а топорик шургуць!
Любісько летить у долину —
При тійже спосібности впаде як раз
Твоя голова у торбину.“

Тут цісар розмову мою перервав:
— Мовчи! Нехай чорт побере її,
Машину твою! Щоб не чув я о ній!
Най Бог сохраниць мя від неї!

„Король і королева! Га!
Привязані! до дошки!
А деж етикет! Для священних осіб
Респекту нема в тім ні трошки!

„А ти, ти хто, що смієш так
Мов з рівними тикать зо мною?
Постій лишень, пташку, я зараз тобі
Зухвалії крила підкрою.

„Аж жовч у мні кіпить! Чого
В мою ти влазиш хату?
Таж сам твій віддих — зрада вже
Й образу маєстату!“

Коли так на мене старий розкричавсь
І розрешетивсь, аж скрипіло, —
Я тож внав у лютість і бухнув єму,
Що в серці міні накіпіло.

„Ей, ей, Барбароссо! — я крикнув єму, —
Та ти є лиш мариво з казки!
Іди, лягай спати! Самі ми себе
Спасемо без вашої ласки.

„Ще й республіканці би викрили нас,
Коли б нас такеє страшило
В короні — до бою за волю вело,
По вік би нас се осмішило.

АДВОКАТЪ
КОЦОВСКИЙ

Адвокат
KOCOWSKI

В. К. см. гадка сади крајового

„І стяг отсей собі сховаї,
В нас інша чень барва найдєся!
Ся чорно-червоно-злотистая вже
Нам аж вухами лєся.

„Сиди тут у своїм Кіфгейзері! В світ
Рушати тобі не спосібно,
Бо як розміркую докладно сю річ —
Царів нам зовсім не потрібно.“

Г О Л О В А Х V I I .

Агу! Я з цісарем сваривсь!
У сні, у сні. то звісно, —
На яві з такими особами ми
Не смієм балакати так злісно.

Лиш в сні, у ідеальнім сні
Посміє їм Німець сказати
Всю правду, що в вірному серці за дня
Глибоко привик він ховати.

Коли я збудився, минали ми ліс,
І вид дерев безлистих,
Ота деревяная дійсність тверда
Із снів мене вирвала мгlistих.

Розважливо дуб головою хитав,
Берези зловіщо різками
На мене махали, і скрикнув я враз:
„Прости міні, царю коханий!

„Прости, Барбароссо, вразніі слова!
Тай що там вражатися тварю
Такою як я! Ти ж мудрійший від нас —
Лиш швидко явиця, мій царю!

„Коли гільотина тобі є не в смак,
То можна карати по старому:
Мечем шляхтичів, а на стричок міщан
Тай мужиків сірому.

„Хоча для відміни не вадить часом
І пана на мотуз надіти,
А хлопів, міщанство стинать топором —
Таж всі ми божі діти.

„Введи коли хочеш тортури назад
І пятого Карла порядки,
Народ весь на цехи, на гільди й стани
Назад розташуй, мов в шуфлядки,

„І давнюю римську державу святу
Усю воскреси нам, все дрантє
Старе поверни нам назад і пристрій
Весь світ у прогниле фурфантє

„З середніх віків! Пристаємо на се!
Усе середновіцтво
Правдиве могли б ми знести, лиш змети
Те нинішнє каліцтво,

„Лицарство безпортке, ту суміш гідку
Готицької сліпоти
Й нової брехні, що раз се, а раз те,
Про ні то пси, ні коти.

„Замкни всі ті буди і геть розжени
Ту комедіантську зграю,
Що тільки осмішує давні часи!
Лиш швидко явися, мій царю!“

Г О Л О В А XVIII.

У Міндені кріпость здорова: і мур
Могутний і добрая зброя:
Та пруських кріпостів чомусь
Вже з роду не люблю я.

Прибули ми там уже пізно під ніч.
Так лячно під нами стогнали
У зводженім мості фортечнім дошки,
І темні рови позівали.

Високії башти з погрозою так
І квасно на мене глипіли;
Відомкнено з дренькотом браму, і знов
Заперто й замкї заскрипіли.

Ах, сумно зробилось міні на душі
Так як Одиссею й дружині*),
Коли Поліфем каменяюкою йїм
Закупорив вихід з яскині.

Ось капраль до нашого воза зблизивсь
І „як ми зветься?“ питає.
„Я зву ся Ніхто і я є окуліст,
Що велитням більма знимає.“**)

В гостинниці ще міні гірше було,
Була міні й страва немила.
Я швидко ляг спати, та вснути не міг,
Важка мя перина душила.

Перина широка була, пухова,
Завіски з червоного шовку,
В верху полиняний з парчі бальдахін
В низ звів кутас мов головку.

Проклятий кутас! Він цілісіньку ніч
Не дав міні й хвилі спокою!
Так грізно мов Дамоклів меч***)
Він висів надімною.

*) Поліфем в Гомеровій Одиссеї (ІХ, в. 366 і д.) представлений як одноокий Кіклоп-велитель. Коли Одиссей з кількома товаришами зайшов у его яскиню, він замкнув вихід величезним каменем і почав тих людей одного за другим роздирати і їсти.

***) В Одиссеї розказано далі, як Одиссей підпойїв Поліфема хочаби его осліпити. Коли Поліфем запитав его, як він називається, хитрий Одиссей сказав, що називається Ніхто. Гейне натякаючи на сю повість і ставлячи себе в положеню Одиссея, в противенстві до сего Гомерового героя, котрий мав намір осліпити Поліфема, приписує собі намір знимати більма, просвічувати велитнів т. в. народи.

***)) Дамокль, дворак сиракузького тирана Діонізія старшого величав раз свого пана як найщасливішого з людей. Діо-

Здавалось часом: се змії голова
 Й сичить міні стиха те слово:
 „А, пташку! ти тутка! Вже кріпость отся
 Не пустить тя звідси живого!“

„О щоб я, — стогнав я — о щоб я тепер
 Був дома, не в ямі сій мерзкій,
 А там у Парижі, при жінці мойій,
 На вулиці Пуассоньєрській“.

Я чув, як поперек мойого чола
 Часом щось черкало студене,
 Мов цензора зимнії пальці, і враз
 Всі мисли щезали від мене.

Жандарми в смертельних полотнах роєм
 Круг ліжка мойого скакали,
 Я бачив ті білії мари, і чув,
 Як пута-кайдани бреньчали.

І верглись на мене і геть потягли,
 І поки я здужав очутись,
 Вже був я високо на голій, стрімкій
 Скалі до граніту прикутий.

А клятий, поганий кутас був опять
 Міні над головою:
 Тепер виглядав він як чорний орел
 Що шибавсь от-от надомною.

Пізнав я єго! То був пруський орел!
 Ударив і кіхтями впився
 У тіло, нутро моє шарпає й жре —
 Стогнав я і з болю аж вився.

нізій предложив єму помінятися з ним на годину і посадив єго на престолі, над котрим, саме над головою Дамокля висів острій меч на тоненькім волоську. Се так попсувало Дамоклеви гумор, що він не міг видержати умовленої години на престолі і не міг за той час думати ві про що інше.

Я довго стогнав, поки півень запів,
І з сну я страшного з трудом встав.
Я в Міндені знов у перині жаркій,
І знову орел кутасом став.

Як стій екстрапочтою виїхав я
Та так відітхнув, мов сто фунтів
Із груди скотилось, коли опинивсь
Аж на бікебурському ґрунті.

Г О Л О В А ХІХ.

Великий Дантоне, чи геть помиливсь,
За те й наложив головою*)!
Ні, можна забрати свою вітчину
На ходаках з собою.

*) Жорж Жак Дантон, один з найвидніших діячів французької революції, уроджений в р. 1755 в Арсі сюр Об, був в часі почину революції в р. 1789 адвокатом в Парижі. Величезного росту, з могутнім голосом, він 14 липня 1789 порушив маси до нападу на Бастиллю. Враз з Камілем Демуленом, Маратом і др. оснував клуб Кордильєрів, котрий ішов рука об руку з клубом Якобінців. Д. 27 червня 1791 скликав народ на Марсовім полі, жадаючи скасування короля і поставлення его перед судом. Ляфайет і Байлі розбили сей рух, Дантон мусів утікати, але швидко вернув назад до Парижа. Він належав до ініціаторів штурму на замок королівський д. 10 серпня 1792, був опісля міністром справедливости в тимчасовім міністерстві і належав до організаторів різни з вересня 1792 р. В часі конвенту виступив з міністерства і заняв знов крісло посольське, голосував за смертю короля Людовіка XVI. та за вічним прогнанем з краю емігрантів. Він причинився до упадку Жірондістів, хоч був противний тому, щоб їх карати смертю. Се подало его в підозріне, значіне его почало слабнути, а в Комітеті публичного добра (Comité du Salut public) засіли его смертельні вороги, особливо Робесп'єр, котрий і допровадив до его упадку. Приятелі остерігали Дантона перед Робесп'єром, але той, хоч міг утекти, вернув до Парижа, кажучи, що своїй вітчизні не можна забрати на чоботях. В ночі на 1 цвітня 1794 его арештовано, 3 цвітня ставлено враз з Демуленом і другими перед трибуналом революційним і засуджено на смерть, а д. 5 цвітня всіх їх стято.

Бач, з пів князівства Бікебурга міні
Прилипло до чобіт он!
Таких болотистих гостинців я ще
Не бачив як світ світом.

Оглянув я Бікебург город, і в нім
Мій замок ролинний — ліпянку,
Де родився дід мій; бабуню я мав
Із роду Гамбуржанку*).

В полудне в Ганновер прибув я і дав
Почистити чоботи швидко,
А потім у місто поплівся, — люблю,
Щоб їздити не без пожитку.

Мій Боже! отут краса, чистота!
Болота на вулиці й трішки
Не видно, будинки величні такі,
Поважні, зовсім не на смішки.

Найбільше сподобався ринок міні:
Довкола будинки здорові,
Між ними й той двір, де король прожива,
Він гарної дуже будови —

(Говорю про двір). Перед брамою є
Дві будки, в них рано і пізно
Сторожа в червоних мундірах стоїть,
Глядить вона дико і грізно.

„Живе тут — сказав міні мій провідник —
Король Ернст Августус, англійський

*) Гейне не знав свого діда ані баби. Дід Гейман Гейне умер в 80-тих роках минушого століття і походив з неможливої жидівської родини; баба Мате Ева з дому Попперт походила з багатого роду і вмерла в р. 1799.

Лорд, шляхтич і торі по поглядам, ще
Досить кремизний як на вік свій*).

„Живе іділлічно-безпечно він тут,
Бо краще ніж варта ледача
Хоронить его наших любих міщан
І люду трусливая вдача.

„Нераз з ним видаюсь, він жалуєсь все
Що так его нудить страшенно
Уряд королівський, в Ганновер его
Немов на заслане зіпхнено.

„Він звик на великобританське житє,
А тут ему тісно і гідко,
Ще й сплін его мучить. „Йій Богу — мовля —
Мабуть я повішуся швидко!“

„Позавчора рано застав я его,
Як сумно зігнувшись, при кухні
Варив власноручно клістїр для своїх
Собак, що з хвороби попухли“.

Г О Л О В А ХХ.

Із Гарбурга в Гамбург година їзди.
Прибув я, уже вечеріло
Зірки мене з неба витали усі,
Повітре тепленьке леліло.

А як я до мамі у хату вїйшов,
З утіхи вона аж злякалась
І скрикнула: „Синку мій!“ і мов дитя
В долоні обі заплескала.

„Мій синку! Вже тринадцять літ
Минуло, від тебе ні вісти!
Ти певно дуже зголоднів —
Скажи, що будеш їсти?“

*) Ернест Август, король Ганноверський, князь Кумберландський, був сином англійського короля Джорджа III, родився в р. 1771 умер 1851 р.

„Є в мене риба, гуска є
І славнії бросквині“.
„Давайже і рибу і гуску сюди
І славнії бросквині“.

А як я з великим смаком зайідав,
Мамуня в утіхи приливі
Питала про се то про те, а часом
Про речі доволі дразливі.

„Мій синку, ну як там в чужині тобі?
Чи жінка твоя господарна?
Заходить тя добре? Латає тобі
Чулки й сорочки усе гарно?“

„Незгірша в вас риба, матусю моя,
Та рибу все мовчки тра йісти,
А то говоривши легенькоб могла
У горло остина залізти“.

А як я ту рибку незгіршую ззів,
То гуску внесли прямо з печі.
Знов мати пита то про се то про те,
Часом про дразливі речі.

„Мій синочку, де ліпше жить
По твою: в нашім краю,
Чи в Франції? Де ліпший люд
По вдачі і звичаю?“

„Німецькая гуска, матусю моя,
Є добра, та в Франції й доси
Начинюють гуску смачнійше ніж ми
І роблять ліпші соси“.

А як уже гуски не стало, тоді
Бросквині на черзі нам стали,
Солодкі такі та сочисті, вони
Предивно міні смакували.

А мати на радощах знов почала
 Питати про всякі приватні
 Й публичні справи, а інколи й про
 Питання досить делікатні.

„Мій синку, а погляди в тебе які?
 В політику бавишся ти ще?
 З яким сторонництвом держиш, і котре
 Ти ставиш над всіми найвище?“

„Предобрі бросквині, матусю моя,
 І маю в тім розкіш єдину,
 Коли висисаю солодкий їх сок,
 А геть відкидаю лущину“.

Г О Л О В А ХХІ.

До пів погорілий наш Гамбург тепер
 Здвигається звільна з руїни*),
 Глядить сумовито, мов пудель отой
 Обстрижений до половини.

Богато вулиць пощезало мов дим
 І дуже за ними жалію.
 Де дім, у котрому я в перве кохав
 І першую стратив надію?

Де тая друкарня, що в ній друкував
 Свої „Подорожні картини“?**))
 Пивниця, що в перве в ній устриці їв
 З приятелями молодими?

*) Гамбург був до половини знищений великим пожегом, що лютівся від 5 до 8 мая 1842 року.

**) „Подорожні картини“ (Reisebilder) друкувалися в двох друкарнях: перший і другий том у Лінггоффа, а третій у Міллера; обі вони згоріли в 1842 р.

А Дрекваль, де Дрекваль жидівський подівсь?
 Червоне телятко злизало!*)
 Де будка періста, в котрій ще малим
 Зїїдав я цукерків чимало?

Де ратуш, в котрому премудрий сенат
 І біргері в раді сварились?
 Огонь все пожер! Найсвятійші місця
 Від него цілі не лишились.

Налякані люде ще охали все,
 Усе ще тужливі, сумні
 Міні повідали про лютий пожар
 Страшенні події.

„Відразу на всіх нам рогах занялось,
 Дим з полум'ям всюди посполу!
 Церковнії вежі горять мов свічки
 І з хряском валяться до долу.

„Згоріла і біржа стара, де здавен
 Батьки ще й діди торгували
 І сотнями літ як лиш мож найчеснійш
 Взаїмно себе шахрували.

„Лиш банк, тота срібна душа містова
 І книги, де кожного з нас вся
 Записана вартість в монеті — наш банк
 З пожару хвала́ Богу, спасся.

„Спасибіг і тим, що з найдальших країн
 Складки для нас збирали —
 То добрий інтерес, з отих ми складок
 Щось з вісім мільйонів дістали**).

*) Була се вулиця, на котрій жили переважно жи́ди.

**) Складки на погорільців Гамбурга винесли не сповна півпята міліона марок банко; шкоду зроблену пожаром оцінено на 90 міліонів марок, значить, інтерес не був такий добрий, як тоді загалом говорено.

„А за допомоговую касу вели
Правдиві побожні христьяне,
По вік не довідалась ліва рука,
Що права загарбала, пане.

„З усіх країв спливався гріш
У наші отвертіі жмені,
І страви ми брали, приймали усе,
Що слали нам люде хрещені.

„А слали нам одіж, ліжка, подушки,
Хліб, мясо росолу і фляків,
А пруський король нам хтів навіть прислать
Два відряди своїх вояків.

„Ну, матеріяльніі страти ще нам
Вернулись, ті мож оцінити —
Та страх наш, перестрах! За него ніхто
Не здужає нам заплатити“.

Щоб духа додять їм, сказав я: „Ну, ну,
Не плачте, краяне, мов діти!
Он Троя був город май ліпший, ніж ваш,
А мусів до ґрунту згоріти.

„На ново дома відбудуйте свої
Та висушіть тіі баюри,
І ліпшіі справте закони собі
Та ліпшіі пожарніі рурп.

„Не сипте каєнського перцю в росіл
Так много, се шкодить здоровлю,
І коропи ваші не стравні, ви їх
У товщі печете з лускою.

„Не дуже вам шкодять одні каплуни,
Та лиш не спіймайтеся на штуці

Зазульки, що хитро поклала яйце
Як раз у бурмістра перуці*).

„Що се за погана зазуля, про те
Казати вам більш не впадаєсь, —
Коли спогадаю про неї, то все
В нутрі міні перевертаєсь“.

Г О Л О В А ХХІІ.

Ще більші ніж в городі вбачив я тут
У людях переміни:
Всі ходять сумні та прибиті такі,
Немов живі руїни.

Худії вихудли ще більш,
Товстії ще більш потовстіли,
Постарілись діти, а старші як раз
Всі майже здитніли.

Богато, котрих я телятами знав,
Застав я волами тепера,
З невідної гусочки гуска тепер
Зробилась пишнопера.

Румяніться Гудель стара, чепурить,
Сірена мов, корпус свій грубий,
На лисину чорнії коси чіпля
І вставила білії зуби**).

Ще може найліпше держиться з усіх
Папірник, старий мій віритель:
Пожовк єго волос і весь над чолом —
До стоту Іван мов Хреститель***);.

*) Зазулею прозивали в непруських краях пруського орла; яйце, котре поклала та зазуля в бурмістровій перуці, се пруські запросини, щоби Гамбург приступив до пруського митового звизку.

**) Гудель, маюча жидівка, жила на вулиці Дрекваль і користувалась не найкрасшою славою.

***) Едуард Міхаеліс, торговець паперу, високо шанований гамбурський міщанин, умер в р. 1847, маючи 76 літ.

А Адольфа Галле мельком я зуздрів —
Шмигнув по при мене десь в ганку;
А чую, що дотеп его погорів,
Та був забезпечений в банку*).

І цензора свого старого я знов
Подибав. У мряці, похилий
На Гусячім ринку на мене наткнувсь,
Важкі его думи гнітили**).

Ми руки сердечно собі подали,
Аж слюзи заблисли в старого...
„Як рад я, що ще раз вас бачу!“ Була
Се чулая сцена, їй Богу.

Не всіх застав я. Не один
З сим світом попрощався.
Ах, навіть Гумпеліно мій
Мене не дочекався***.

Той праведник дух свій великий спустив
Зо мною не ждавши розмови.
І певно тепер він, новий серафим,
Літає при троні Єгови.

Я дармо й горбатого діда шукав,
Адонісом ми его звали,
Що завше по місті на продаж носив
Тапки, мисочки й уринали.

*) В оригіналі назва ся не прописана, а означена тільки
****; впорядчик творів Гейне, др. Ельстер, дійшов, що мова тут
про дра Адольфа Галле, зятя постового вуйка, банкира Сала-
мона Гейне.

**) Др Фрідріх Людвік Гофман (1790—1871) був від марта
1822 до марта 1848 цензором в Гамбурзі.

***) Банкир Лязарус Гумпель, котрого Гейне списав у книжці
„Die Bäder von Lucca“ під назвою Гумпеліно, умер 9 падолиста
1843 як раз коли Гейне прибув до Гамбурга

Чи ще животіє малий Мейерець*),
 Бігме, я не можу сказати;
 Рад був єго бачить, та якось забув
 В Корнета**) про него слитати.

І Саррас, вірний пудель здох.
 Ось шкода! Заложуся тут я,
 Що Кампе б хоч копу поетів волів
 Утратить ніж свого пудля***).

Гамбурськая людність складається — так
 Було знать з почину самого —
 З жидів і християн і в остатніх; також
 Без грошей не купиш нічого.

Християне всі добрі і чесні май-май,
 Обідають сито і смачно,
 І векслі виплачують справно на час,
 І все поступають обачно.

Жиди знов діляться на дві
 Відрубніі громади:
 Старі в синагогу день в день, молоді
 Йдуть в темпелъ лиш празника ради.

Свинину їдять молоді, на закон
 Мойсейів підсвистують, з злости
 Усі демократи; противно, старі
 Всі більше арістокорости.

Люблю я старих і люблю молодих,
 Та Бог міні свідок, охоти
 Ще більш почуваю до певних рибок,
 Зовуться копченіі шпроти.

*) А. І. Генріх Мейер (1788—1859), критик театральний у Гамбурзі, мала, поломана постать, знайома тоді в широких кругах Гамбурга.

**) Юлій Корнет (1794—1860), добрий співак, а від р. 1841 до 1847 директор міського театру в Гамбурзі.

Г О Л О В А XXIII.

Наш Гамбург в республік ряді не яснів
Отак як Венеція, Флоренція,
Та устриці ліпші в Гамбурзі, а вже
Найліпші в пивниці Лоренца.

Був вечір чудовай, коли я туди
Враз з Кампом потяг напивати:
На устриці й ренське; ну звісно, не хто,
А Кампе мій мав фундувати*).

Товариство гарне застали ми там,
Старих побратимів чимало
Витав я там втішно, наприклад Шофпье**),
Нових тож досить ся набрало.

Був Вілле між ними, котрого лице
Було мов альбом, де студенти
Всіх таборів шпадами віразно так
Вписали свої компліменти***).

Був Фукс там, завзятий язичник старий
І враг особистий Ггові†),
Що вірить лиш в Гегля та надто хіба
Ще тільки в Венеру Канови††).

*) Юлій Кампе, шеф знаменитої кнгарської фірми, накладець усіх писань Гейне.

**) Герман де Шофпье, гамбурський лікар.

***) Др Франсуа Вілле, гамбурський журналіст, редактор часописів „Literarische und kritische Blätter“ і „Hamburger Börsenhalle“.

†) Др. Фр. Авг. Фукс (1812–1856), був якийсь час публичним учителем в Гамбурзі, потім задля слабого здоров'я покинув се заняття і віддавався студіям філософічним.

††) Антоніо Канова, найзнатніший з новітніх італійських різьбярів, родився 1 падолиста 1757 р. в Поссаньо, умер в Венеції 1822 р. Венера належить до его ліпших творів.

А Кампе був Амфітріоном моїм*),
І усміх щасливо-бездонний
Яснів на лиці і світився в очах,
Мов ясність в обличчю Мадонни.

Я їв з апетитом, вино попивав
І все міркував собі в гадці:
„Мій Кампе — великий, бігме, чоловік
І пвіт усіх накладців.

„Хто зна, може з іншим накладцем би я
Був з голоду доси загинув,
А сей мя годує, ба й поїть іще —
Ніколи єго не покину.

„Я дякую Богу во вишних, що се
Вино сотворив нам на спрагу.
А також за те, що в накладці міні
Дав Юлія Кампе, добрягу.

„Я дякую Богу во вишних, що він
Лиш здвигом всеспільної волі
Ті устриці в морі на дні сотворив,
Вино те на земнім падолі.

„Що також цитринам рости наказав,
Щоб устриць отих покропити —
Тенер же дай Боже сю нічку міні
Твій дар отсей переварити!“

Вино мене м'яко настроює все,
Роздвоєне всяке у моїй
Душі заспокоює й будить у ній
Потребу любови людської.

*) Амфітріон — фігура зь комедії П'явта, змодернізованої
Мольєром а потім по німецьки Клейстом — значить мужа, котрий
гостить любовників своїй жінки і котрого ті любовники в додатку
прогонюють з хати и б'ють. Тут очевидно Гейне розуміє тільки те,
що Кампе гостив єго своїм коштом.

І з хати геть мене жена,
Я мушу блукать вулицями,
Душа душі шука, глядить
За білими все спідницями.

Я таю тоді наче віск від огню,
Від туги і бажань таємних,
Котів усіх чорними бачу, в усіх
Дівчаток — красавиць надземних.

А як на Дребан*) я прийшов,
Побачив при місяця блиску
Предивную женщину, даму якусь
Чудово високо-грудисту.

Лице єї кругле й здорове було,
А око мов синій туркусик,
А щоки мов рожі, мов вишні уста,
І крихту червоненький носик.

Вкривала голову єї
Крохмальна наміточка біла,
Поскладана так, що корону з стрільниць
І баштів і мурів творила.

А біла спідниця на ній
Кісток не досягала.
А що за литкі! Се святиня на двох
Дорійських колюмнах стояла.

Наскрізь природну людськість знать
З очей, з лиця і з рота,
А лиш надлюдський зад свідчив,
Що се якась висша істота.

*) Дребан — вулиця в Гамбурзі ославлена яко місце про-
бування і вечірних прогульок публичних дівчат.

До мене вона підійшла і мовля:
 „Витайже над Ельбою, серце!
 Тринадцять ми літ не видались, та ти,
 Як бачу, той сам, що був перше.

„Ти певне шукаєш красавиць отих,
 Що тутка нераз тя стрічали
 І в тих закамарках хороших з тобов
 Всю ніч барашкували.

„Житє-прочвара зжерло їх,
 Та гидра стоголова;
 Що було — минуло, сучасниці ті
 Розвіялись наче полова.

„Квіточків тих гарних не має вже тут,
 Що лип колись серцем до них ти;
 Цвили, процвітали й зівяли давно,
 І вітер оббив їх до крихти.

„Зівяли, обпали, столочила їх
 Зла доля важкими стопами.
 Ой, так то, мій друже, вся розкіш, краса
 Такими проходить стежками .

„А хто ж ти? — сказав я. — На мене глядиш,
 Мов сонна поява старої
 Минувшини! Де ти, прекрасна, живеш?
 Чи можу піти я з тобою?“

Вона усміхнулась і мовить на те:
 „Ні, ти помилувсь, я моральна,
 Прилична і чесна особа зовсім,
 Не от-така звичайна...

„Ні, ні, не така я мамзелька мала
 Що ницає тутка, мов курка!
 Тож знай: я богиня Гаммонія є,
 Опікунка міста Гамбурга.

„Ти стрипенувсь, ти налякавсь,
Співак, що так смілий був доти!
Ну, хочеш зо мною іти? То ходім!
Чи може не маєш охоти?“

Та в голос я розреготавсь
І скрикнув: „Що й думати много!
Я йду за тобою! Веди мя де хоч,
А хоч би й до пекла самого!“

Г О Л О В А XXIV.

Як виліз я в гóру по сходах вузких,
Сегó я не тямлю й до нині;
Мабуть на руках мене винесли там
Якіісь то духи незримі.

Оттут у кімнатці Гаммонії нам
Спливали години крилатії,
Богиня призналась, що з давна була
Для мене вже повна сімпатії.

„Послухай — сказала, — давнійш над усіх
Любила я того пііта,
Що виспівав в довгих гексаметрах нам
Всю муку спасителя світа.

„Отам на комоді ще й доси стоїть
Шановного Клопштока бюст, бач!*)
Та довгі літа вже він служить міні
За стовпчик до вішання хуст, бач.

„Коханок мій — ти тепер. Он твій портрет
У головах моїїх прибитий
Над ліжком, і свіжим, як бачиш, вінком
З лаврового листа обвитий.

*) Фрідріх Готліб Клопшток, один з виднійших поетів німецьких XVIII. віку, автор знаменитої в своїм часі „Мессіади“, родився в Кведлінбурзі в р. 1724, умер 1803.

„Лиш те, що так часто ти моїх синів
Підщипував, правду сказавши,
Нераз мене дуже боліло. Закинь
Той звичай поганий на завше!

„Таж надіюсь, час тебе вже відучив,
Щоб другим псот не править,
І більш толерантним зробив тебе він
Для самої глупости навіть.

„Та що се ти здумав, скажи-ко міні,
До нас ту на північ гостити
В так пізню пору? Тиж бачиш, у нас
Морозець вже тисне сердитий!“

„Богине кохана, — відмовив їй я, —
Глибоко в людській груді
Дрімають думки, і бог-зна-що часом
Як раз їх не в пору розбудить.

„По верха глядівши, я мався не зле,
Та гризло щось в серці мойому,
Вялило, мулило що день усе гірш —
По просту, тужив я до дому.

„Французьке повітря, так лехке колить,
Важким почало враз робиться;
Німецьким повітрям я мусів дихнуть,
Щоб там не задушиться.

„За запахом торфу почав я тужить,
За видом німецької хати;
Аж ноги у мене тремтіли, щоби
Німецькую землю топтати.

„По ночах зітхав я, за дня тоскував,
Щоби побачить неньку, —

При Дамторі тутка старушка живе,
І Лотхен живе там близенько*).

„І вуйка старого я вздріти бажав**),
Добрягу, що все мене лаяв,
І щирим усе поратівником був,
Як халепа вийшла якая.

„Так дуже хотілось опять з єго уст
Почути „От глупий хлопчисько!“
Слова ті мов музика в серці міні
Звеніли тринадцять літ близько.

„Я рад був побачити синій димок,
Що з комилів рідних злітає,
Почуть соловіїв саксонських, пройтись
В буковому тихому гайі.

„Тягло мене навіть до місць тих, де я
Всі муки пройшов невимовні,
Де двигав я хрест в молодечих літах,
Ходив у терновій короні***).

„Хотілось поплакати там, де колись
Лив сльози горячі... Не знаю,
Здається, що глупе чутє се зовесь
Любовою до рідного краю.

„Я й згадувать навіть про се не люблю,
Бо всеж воно — слабість, а встидно
Показувать публиці власне нутро,
Де всякі рани видно.

*) Шарлота Гейне, замужна Ембден, сестра поетова.

**) Саламон Гейне, банкир гамбурський, вуйко і добродій поета; пізніше Гейне дуже зненавидів єго.

***)) Натяк на першу нещасливу любов поета до Амалії Гейне, дочки Саламона, а пізніше до єї сестри Терес.

„Я бриджуся тою голотою, що
Щоб людські зворушити купи,
Свій патріотизм на показ виставля,
Неначе жебрак свої струни.

„Безвстидні, дрантиві оті жебраки
За датком як дід ідуть голій:
„Подайте за гріш популярности и
Для Менцеля й швабської школи!*)“

„Богине кохана, якесь мене днесь
Чуте опановує ревне;
Я трошечка хорий, та я бережусь,
І швидко подужаю певне.

„Так, хорий я, й дужеб ти серце мое
Скріпила зів'яле за домом,
Як би міні чашечку чаю дала,
Та з ромом, голубочко, з ромом“.

Г О Л О В А XXV.

Богиня зготувала чаю міні
І рому домішала,
Самаж вона сам чистий ром
Без чаю попивала.

Головку схилила міні на плече,
Хоч троха йій башти в короні
Крохмальній помнялись і річ повела
Помалу в сердечному тоні:

*) Вольфганг Менцель, німецький критик і письменник, народився 1798 р. в Шлезії, написав багато діл історичних невисокої стійкості, де виступав в обороні монархізму. В ділі „Die deutsche Literatur“ (1827) ударив він на старого Гете, а в другім виданні тоїж книжки (1836) на письменників „Молодої Німеччини“, особливо Гейне і Берне. Умер в р. 1873. — Швабська школа поетів німецьких повстала по р. 1815 за почином Улянда, до котрого прилучилися інші, далеко дрібнійші поети, як Густав Шваб, Пфіцер, Юстин Кернер, Вільгельм Гауф і др. Національне чуте, любов до природи і ціломудренність фантазії — ось головні прикмети поетів тої школи, поетів переважно ліричних.

„Нераз міні страшно робилось, коли
Згадаю, що ти без призору
Живеш в тім безбожнім Парижі, в гнізді
Розпусти, мов човник на морю.

„Волочишся там, а при тобі нема
Хоч вірного накладця,
Статочного Німця, що був би тобі
Мов Ментор і дорадця*).

„А кажуть, покуси там много кругом,
Там многі, премногі сільфіди,
Не надто й здорові, і лехко вони
Спокій твій прогонять на всігди.

„Не їдь до Парижа, лишися у нас,
Ту скромність панує ще й віра,
І радощі тихі, родинні цвітуть,
І приязнь неложна та щира.

„Лишися в Німеччині! Ліпше тепер
Ти тут, як колись засмакуєшь.
І миж поступаєм, і певне й ти сам
На собі той поступ почувєш.

„Не так, уже остра й цензура тепер,
Наш Гофман здобрів, старовина,
Не черкає люто, як черкав колись
Твої „Подорожні картини“.

„Тай ти постарівся, податливий став,
Погодишся де з чим конечно,
А навіть минуле покажесь тобі
Не так то вже злим, небезпечно.

*) В Одиссеї являєя богиня Атена Телемахови звичайно в виді Ментора в подорожі до Пілоса й Спарти.

„Бо щоб в нас так страх було лихо колись,
 Се вже перебрехано дійсно!
 Таж мож було й в нас, так як в Римі, уйти
 Неволі через самовбійство.

„І вільність думок мав німецький народ,
 Всі вільність думки мали —
 Крім тих немногих, що книжки
 Й газети друкували.

„Безправности та самоволі також
 У нас небувало, небоже;
 Без суду й найгірший було демагог
 Повішений бути не може.

„Ні, ні, хоч які були кепські часи,
 Так зле не було в нас, мій сину!
 Ніколи ніхто ще в німецькій тюрмі
 Із голоду нагло не згинув.

„За те бувало в нас цвили
 Покора і віра й сердечність,
 Тепер же розвелись на зло
 Невірство, пиха й суперечність.

„Гай, гай, незабаром захочуть усі
 Практичної, зверхної волі,
 Не тої, що в серці носили батьки
 Пречисту, як квіточка в полі.

„І наша поезія гарна мабуть
 Завмре, вже й теперь — божа воля —
 На ладан ось дише; не стане царів,
 Не стане й Атти Тролля*).

*) Атта Троль — герой невеличкої поеми Фрейліграта „Der Mohrenkönig“. Се король Негрів, взятий Європейцями в неволю і zdeгpадований на те, що йїздить по містах з цирковою будою і бубнить на великім тарабані.

„Дочка буде їсти і пити досить,
Та вже не так скромно, як мама;
Скінчилась іділля, на сцену вже йде
Грізна, бурлива драма.

„О, як би мовчати ти міг, яб зняла
З призначення книги печати,
В чарівному зеркалі прийдість усю
Могла би тобі я вказати:

„Чого ще на світі не бачив ніхто,
Тобі б я хотіла вказати:
Будущину рідного краю твого —
Та ах, ти не вмієш мовчати!“

„Мій Боже, богине! — я втішно скричав, —
Я був би щасливий безмірно!
Вкажи міні рідного краю судьбу —
Я муж і мовчати му вірно.

„Я зараз готов присягнути тобі
На все, що захочеш, без зваги,
Щоби запевнить, що мовчати му. Ну,
Якої ж жадаєш присяги?“

Вона ж міні мовила: „Ну, присягни ж
Старих патріархів звичаєм,
Як клявсь Елізар Аврааму, про що
В святому письмі ми читаєм*).

„На бедра мої ти долоню покладь.
Піднявши в гору шати,
І присягни по вік у всім
В письмі й словах мовчати!“

*) Книга Битія, гл. 24, зач. 2: І мовив Авраам до найстаршого слуги свого дому, котрий мав надзір над усім его добром: „Поклади руку свою під мої бедра і присягни міні“ і т. д. Таку саму присягу стрічаємо в тійже книзі гл. 47, зач. 29.

Врочистая хвиля! На мене немов
Минувшини пахнуло раєм,
Коли я велику присягу складав
Старих патріархів звичаєм.

На бедра богині я руку поклав,
Піднявши в гору шати,
Й поклявся, що буду незломно усе
В письмі й словах мовчати.

Г О Л О В А XXVI.

Пашіло богині лице румянцем,
(Здаєсь, що їй ром у короні
Шумів), і до мене вона почала
Балакати в тужливому тоні:

„Стара вже я. Родилась я того дня,
Як Гамбург сей багатий
Заложено. Сильна цариця плотиць
На Ельбі була моя мати.

„Мій батько монарх був могучий — Карло
Великий, німецько-французький
Володар, мудрійший і дужший іще,
Ніж Фрідріх Великий, кріль пруський.

„Той стіл, на котрім він в короні сидів,
У Ахені є ще в музеї,
Столець же, що нічу на него сідав,
Лишився у мамі моєї.

„А мама міні полишила его —
Се мебель не так то й хороший,
Та я б не дала его, хоч би ось тут
Давав міні Ротшільд міх грошей.

„Поглянь, онде стільчик стоїть у куті
Старенький, подерсь на заплічку
Сафян, і подушку Бог зна ще коли
Погризла міль на січку,

„Та підійди і підійми
Подушечку з стільця ти,
Побачиш круглий отвір в нім,
Під ним горнець крисатий.

„Се горщик є чародійський, у нім
Магічні плинні киснуть;
Як голову в отвір той вложиш, тобі
Будущини шляхи розблиснуть.

„Побачиш Німеччини прийдість усю,
Мов бовдурі диких фантазмів,
Та лиш не лякайся, як із плину підуть
Тумани вонючих міазмів“.

Сказала се й дивно всміхнулась вона,
Та я не злякався нічого,
Як стій поспішився, щоб голову вихать
До отвору в кріслі страшного.

Що там я побачив, не можу сказати —
Присяги повинен я слухати, —
Заледво сказати міні вільно лиш те,
О Боже, що мусів там нюхати!

З обридженем доси нагадую я
Той вступний смід, о братя,
Проклятий, огидний, мов змішана гниль
Старої капусти й шкурґатя.

Та ще страшніший смід відтак
Піднявся — мій Боже небесний!
Мов з тридцяти шести стайнів
Враз виметано вес гній.

Я знаю, що мовив колись то Сен-Жюст
 До революційної ради:
 На остру хоробу тра острих ліків,
 Не з рожі олійку й помади.

Та смрід тій німецької прийдісти всю
 Перевершив надію
 Мойого носа, я почув,
 Що вже ось-ось зомлію —

І справді зомлів А як очі відкрив,
 Сидів при богини любезній,
 І голову схилену я опирав
 На груди єї широчезній.

Блищать єї очі, палають уста,
 Ніздрі єї дроз роздвигає,
 І страстно обнявши поета, вона
 В нетямі сю пісню співає:

„Є в Тулі король, в него чарочка є,
 Над все єму мила здаєся,
 А як підіне собі з неї досить,
 То зараз слезами заллєся.

„Тоді єму всячина лізе на ум,
 Хто зна до чого воно й відки,
 Ухопить папір і підпише указ:
 Тебе запроторить до клітки.

„Не йїдь ти на північ, пильнуйсь короля
 У Тулі і тих що довкола
 Єго: се жандарми й поліція, бач,
 І вся історичная школа*).

*) Мова тут про пруського короля Вільгельма III, котрий любив запиватися. Історична школа в науці права основана берлінськими професорами правниками Карлом Савіні (1779—1861) і Карлом Фрідріхом Ейхгорном (1781—1854), котрі видавали фаховий журнал „Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft“.

„Лишлись тут зо мною! Тебе я люблю
Ми будемо устриці йісти
І пити вино теперішних часів,
Забудьмо будущі вісти.

„Накрій отой отвір! Щоб вона гідка
Нам втіхи не псувала!
Тебе я люблю, як ніколи і ще
Поета жона не кохала.

„Тебе я цілую і чую як твій
Мене підносить геній,
Чудовий хміль якийсь шумить
В душі мойій вітхненій.

„Міні здаєсь, що город весь
Лунає сторожі піснями —
Що се гіменеі, весільні пісні,
Що вже є по слюбі між нами.

„На конях прислуга гарцує кругом,
З огнистими все похіднями;
На нашу се честь той огнистий танок
Несеся і вся за нами.

„А ось виступає премудрий сенат
І всі містові потентати;
Покашлює бурмістр і хоче мабуть
Врочистую мову сказати.

„В блискучих уборах зближаєсь отсе
Кружок діпломатичний
І в імени наших сусідних держав
Поклін нам складає величний.

„А ось і духовні процесії йдуть,
Пастори та рабини —
Та ах! ось і Гофман, твій цензор страшний
Скрадаєся за ними.

„Він ценькнув ножицями — ой!
Дібрався вже до тіла —
Шість-прасть, і найкрасніша часть
Відтята відлетіла!“

Г О Л О В А XXVII.

Що більше в ту чудову ніч
Там сталося зо мною,
Повім вам іншим разом, як
Бог дасть дождать, весною.

Щезають уже, хвала Богу, старі
Брехливі покоління,
Помаленьку чахнуть, хиріють вони
І мруть на сухоти сумління.

Нове покоління росте, підроста,
Без фальші, не бите у тімя,
З думками свободними, з вольним чутєм,
Єму то усе розповім я.

Росте уже молодіж, що зрозуміть
Поетову гордість зуміє,
При серці поета, мов в сонці літнім,
Вона свою душу ogrіє.

Коханєм мов світло те серце горить,
І чисте, огонь мов з ефіру,
Самі благородні Грації міні
Настроїли віщую ліру.

Се ліра та сама, котрою гримів
Мій батько з атенської сцени,

Блаженної пам'яті Арістофан*),
Котрого любили Камені**).

Се ліра та сама, що нею колись
Про діла дзвонив Пейстетерп,
Котрий Базілею за жінку дістав
І взнісся у висшій сфері***).

В остатній главі стрібував я також
Наслідують трошка, по своєму,
Закінчене „Птахів“, — ся штука вдалась
Найліпше знать батькови мому.

І „Жаби“ прекрасні. В Берліні тепер
В німецькій переводі
Їх грають на сцені і ними мабуть
Любуєсь король сам добродій.

Він любить сю штуку. Се певно свідчить
Про смак до поетів класичних;
Небіщик старий король більше любив
Новіших жаб'ок поетичних.

А сесь любить „Жаби“. Та як би ще жив
Їх автор спроти́на,

*) Арістофан, знаменитий атенський комедієписатель, головний представник т. зв. „старої комедії“. Ми не знаємо ані коли він родився, ані коли умер. Перша його комедія виставлена була на сцені в р. 427, а остатня в р. 390 пер. Хр. В протягу тих 37 літ він написав після одних звісток 54, після других 44 комедії, з котрих до наших часів доховалося в цілости 11.

***) Камені — Музи.

***) Пейстетайрос, герой Арістофанової комедії „Птахи“, виставленої в р. 414, підмовляє пташачий рід оснувати свою особну державу, закладає столицю Нефелококкігію і при помочи птахів перемагає самих богів, котрим відрізує доступ до землі, забравши у владу птахів усе повітря. Боги мусять робити з ним згоду, дають ему за жінку Базілею, т. є. королівську владу, а Зевс віддає ему свої громи.

То я би ні за що не радив єму
Являтись до Берліна.

В Берліні би дійсний був Арістофан
Безпечний, мов муха в окропі;
Швиденько на право й на ліво мов хор
Він мав би жандармів по копії.

Глоті, що тепер лиш хвостами маха,
Тоді булоб вільно ревіти;
Поліція зараз дісталаб указ
Заперти поета до клітки.

Королю, тобі я бажаю добра
І дам тобі щирую раду:
Шануй собі вмерших поетів, та вжеж
Не входь і з живими у зваду.

Не муч ти поетів живих, бо у них
Є також огненні стріли,
Страшніші геть-геть від Зевесових стріл,
Котрого — вони ж сотворили.

Ображуй богів і старих і нових,
Увесь олімпійський тебетів*),
В додатку й Єгову старого, як хоч,
А лиш не ображуй поетів,

Що правда, кріпкенько карають боги
За всяке грішне діло,
Пекольний огонь припікає май-май,
В нім пражуть і душу і тіло.

*) Тебетів, в бойківськїм говорі — цвинтар, тут ужито
в значінню: зборище померлих.

Та є святі, що вимолять .
Із пекла ; дар багатий,
Відправи церковні тож можуть душі
Чималенький відпуст з'єднати.

А як на остатку прибуде Христос,
Він брами пекольні зломає;
Хоч остро він буде судить, не один
Проте прошмигнеся до раю.

Та є такі пекла, з котрих тя по вік
Ніхто не відкупить, небоже;
Ні жадна молитва, ні навіть Христос
Нічого тобі не допоможе.

Чи ж Дантове пекло не звисне тобі,
Страшливі оті „терцаріме“ ?***)
Кого в таке пекло впакує поет,
То й Бог его відтам не вийме.

Ні Бог ні Мессія не збавить его
Від тої співучої муки.
Вважай же, королю, і ти там підеш,
Як впадеш поетови в руки.

Скінчено 15. грудня 1891.

*) Знаменита поема Дантова, котрій посвячена буде одна з слідуєчих книжок нашої „Антології“, написана строфами, з котрих кожда складається з трьох рядків, римованих в такий спосіб, що перший рядок римується з третім, середній першої строфи з першим і третім слідуєчої і т. д. Так уложені вірші зовуться по італіяньски „terza rime“, або „терчіни“; Гейне в сьому місці в оригіналі називає їх певірно „терцетами“.

II.

БАЙКИ ДЛЯ ДІТЕЙ.

Поетови.

Співаєш, як колись Тіртеї
Співав, герой свободний,
Та публіку найшов ти злу
І час невідповідний.

Прихильно слухають вони,
Хвалять і плещуть, братку:
А то високі думки,
І форму має гладку!

А як засядуть при вині,
Тобі пють многа літа,
Відтак почнуть твої пісні
Горлаючи ревіти.

Раб любить вольний спів співать
В шинку, підпивши живо:
Від співу лекше на живіт,
Смакує ліпше пиво.

Вандруючі щурі.

Двоєкі є щурі на світі:
Голодні й ситі.
Сидять спокійно ситі дома,
У світ голодна йде сірома.

Миль тисячі вони вандрують,
 Не спочивають, не почують,
 Прямісько йде юрба їх люта,
 Не спинить вітер їх ні плюта.

Вони спинаються на гори,
 Перепливають синє море;
 Хто там втоне, хто карк зломає,
 Жива орда мертвих лишає.

А мають тії люті орди
 Страшенні морди,
 Лоби обстрижені рівненько,
 Геть радикально коротенько.

Ся радикальна чернь премнога
 Не знає Бога,
 Дітей хрестити не гадає,
 Жінок за спільну власність має.

Отсей змисловий тлум щуровий
 Лиш їсти й пити все готовий,
 Лиш їсть і не і не гадає,
 Що не смертельну душу має.

Таким шурам їдким ні трішки
 Не страшно пекла ані кішки,
 Не мають грошей, скарбу свого
 І хочуть світ ділити на ново.

Ой, ой, шурів вандрівних тічка
 Вже недалічка!
 Біжуть, вже чуть їх свисти, стони,
 А їх число є легіони.

Ой, ой, пропали ми з дітками,
 Вони вже коло брами!
 Тремтить бурмістр, кряхтять сенати,
 Ніхто не знає, що й почати.

Міщанство хапцесь за оружє,
 Попи на гвалт бють в дзвони дуже :
 Загрожена найвисша святість
 Морального устрою — власність.

Ні дзвони, ні пошів молебні,
 Ані декрети превелебні,
 Ані гармати самі грубі
 Вам не допоможуть, діти любі.

Безспільні нині хитрі ключки,
 Старі байки й словесні штучки ;
 Щура не вловиш в сіллогізми,
 Він перескочить всі софізми.

Живіт голодний внесок з юшки
 Пійме і докази з галушки,
 І аргументи лиш з печені,
 В додатку й ковбасі копчені.

Німий піджарений линище
 Переконає тлум сей швидче,
 Ніж Мірабо могучим тоном
 І мовці всі враз з Ціцероном.

Ослячі вибори.

Навкучилась врешті свобода усім,
 Звіряча республіка скрутно
 Забагла, щоби самовладний король
 У ній панував абсолютно.

Всі роди звірячі ну збори збирать,
 Виборчіі карти писати;
 Страшенні партійніі спори пішли,
 Інтриги велися завзяті.

Ослячий також завязавсь комітет,
Старі Ухачі в нім верх мали,
На голови чорно-червоно-злотні
Кокарди собі припинали.

Була там і партія кінська мала,
Та писцуть не сміла буквально,
Бо знала, що люті Старі Ухачі
Її закричать моментально.

Та хтось в кандидати поставив коня.
Як скочить один із „порядних“
Старих Ухачів, як не крикне єму
З могутчої груди: „Ти зрадник!“

„Ти зрадник, ослячої крові й цяті
Не мають мабуть твої жили;
Ні, ти не осел, я гадаю, що ти
Волоської син є кобили.

„А може ти зебри потомок. А во,
Які маєш паси зебрєйські!
І в ніс так говориш, акценти твої
Доволі єгипто-гебрєйські.

„А хоч не чужий ти, то всеж ти лишень
Холодний осел розумовий,
Не знаєш ослячої вдачі глибини,
Її таємничої мови.

„Та я усю душу свою заглубив
В сей сутінок любо-добрячий...
Осел я, і кождий отут волосок
У моім хвості є ослячий.

„Ні я Римлянин, ані я Слов'янин,
Німецький осел я завсїгди,
Такий, як батьки мої чесні були,
Вдумчиві, святі хоптойїди.

„Не знали вони галянтерій, забав,
Розпустних гулянок не знали;
Поважно день-денно фріш-фром-фреліх-фрей
У млин із мішками манджали.

Та ні, не померли батьки ті! Лежать
В гробах лиш смертельні шкіри,
Їх земні Адами. А з неба на нас
Їх очі ззирають ся щирі.

„Блаженні ослове у сьняві небес!
Ви будете все нам взірцями,
Щоб з стежки своїх обов'язків на бік
Не збігли на пів стебельця ми.

„О що се за розкіш та бути ослом!
Таких Довгоухів онука!
Я рад би з найвисших дахів прокричать:
Я з прадіда, діда ослюка!

„Осел той великий, що сплотив мене,
Був щиро німецькая сила;
Німецьким осячим мене молоком
І мати ослиця кормила.

„Осел я і вірно до смерти хочу
Предківське держати багатство
Коханую, давню осятину всю,
Старе, правовірне осяцтво.

„А яко осел я вам раду даю
Осла королем вибирати;
Осячу державу собі оснуєм,
Осли будуть нами владати.

„Усі ми осли! Тож кричімо: і-а!
В нас кінських рабів і заводу
Не має. Проч з кіньми! Нехай нам живе
Король із осячого роду.“

Оттак говорив патріот. І кругом
Осли єму „Славно!“ ревіли.
Йім ріднії святощі милі були —
Копитами всі тупотіли.

І мовці на вуха вложили вони
Вінок із дубового листя;
Він з щирої втіхи хвостом замахав
І скромно громаді вклонився.

Король Довгоух І.

Царя раз звірі вибирали.
Осли, звичайно, більшість мали;
Ну, і осел на царство вхопивсь.
Ось що о нім рече літопись:

Осел в короні в себе впер,
Що він правдивий лев тепер.
Вбравсь в кожух з львиної шкіри
І наче лев ричав без міри.
Раз в раз лиш з кіньми заходився,
За те ослам він не злюбився.
З вовків мав гзардію й з собак він,
Тим розізлив ще гірш осяк він.
А як вола поклав міністром,
Ослів мов хто пошпигав вістрьом:
Взяли ревіти і казитись
І революційєю грозитись.
Почув се цар і гнеть на вуха
Натяг корону, а щоб духа
Набрать, осячі плечі духом
Окрив льва смілого кожухом.
І перед трон свій у столицю
Кликнув осячу опозицію,
І так промовив їм тоді:

„Вельможні ослове, старі й молоді!
Ви мислите, що я осел є
Як ви? Не правда! Я вже лев є!

В дворі міні се всякий каже,
 Шляхетні дами й гарні пажі.
 Поет надворний склав поему
 На мене на таку тему:
 „Як з роду є верблюд горбатий,
 Так з роду є твій ум багатий,
 Такий львиний у тебе дух є,
 І серце в тебе без довгих вух є!⁴
 Так сказано в однім куплеті,
 Котрий найкрасше вдавсь поеті.
 Тут всі мя люблять; горді пави
 У мене ськають між вухами.
 Іскуство радий підпирать я;
 Ураз Август і Меценат я.
 К театру в мене страсть велика;
 Геройів ролі гра Мурлика;
 Мімі, акторка геть не глуна,
 І двадцять монсів — ось вся трупа;
 Малярську академію маю,
 В ній геніяльних малп збираю.
 Діректор має в ній зістати
 Гамбурський Рафаель пейсатий,
 Леман фон Дрекваль; він як вміє,
 Портрет мій робить на олії.
 Є в мене опера з балетом,
 Де на пів голі, з скочним летом,
 Пісні співають пташки милі
 І скачуть блохи талантливі.
 Капелі містром Меєрбер є,
 Він музикант і мільйонер є:
 Тепер той славний Мейерище
 На слюб мій komponує грище.
 Я й сам по троха теж музика,
 Як Фрідріх Другий, Прус владика;
 Він дув у флет, я бю в цимбали.
 Тай гарні ж очка позирали
 Нераз на мене так тужливо,
 Як я баламкав там чутливо.
 Отож колісь моя царниця
 Моєю грою звеселить ся!

АДВОКАТЪ
 КОЦОВСКИЙ

Advokat
 KOCOWSKI

O. K. am. radca sądu krajowego

Вона кобила є вартівна,
 Високородна, чистокровна,
 Походить прямо, зірка злота,
 Від Розінанта Дон Кіхота;
 Є родіводу корона
 Є Баярд, кінь дітей Гаймона.
 Чимало коней з того ж дому
 Було з Готфрідом з Буільону
 У тих полках, що були годні
 Завоювати гріб Господній.
 Та надовсе — вона вродлива!
 Як затрясесь у неї грива,
 Як крізь рожеві храпи форкне,
 Аж серце в мні розкішно дзоркне.
 Вона веїх шкап корона й цвіт є,
 І вродить прінца нам в наслідде.
 Тож звязок з нею, кажуть коні,
 Вгрунтує весь мій рід на троні.
 Імя моє не щезне марно,
 Єго запише Клію гарно
 В свої скрижалі й скаже всюди:
 „Мав серце льва в осячій груди,
 І панував як мудрий валах,
 Ще й грав чудово на цимбалах.“

Тут форкнув цар, та швидко знову
 Провадив так свою промову:

„Вельможні ослове, старі й молоді!
 Я буду ласкавий на вас лиш тоді,
 Коли побачу в вас покору.
 Платіть податки точно в пору!
 І будьте в чесноті постійні,
 Як ваші родичі покійні,
 Старі осли! Мороз чи парно —
 Носили в млин мішища гарно,
 Як їм релігія веліла;
 До бунтів не було їм діла.
 Кричать, бурчать вони не вміли,
 Спокійно сіно смирне їли

Із жолоба святої звички.
 Той давній час — пішов на прічки!
 Нові осли, хоч є ослами,
 Та скромности нема між вами.
 Хвостами круть-верть по жебрацьки,
 Та дух під ними гайдамацький
 За ваші глупі, міни всякий
 Гада, що чесні ви осяки,
 Та ви нечесні, ще й злосливі,
 Хоч так на вид — осли учтиві.
 Ну лиш під хвіст насин вам перцю,
 То ревете, аж гірко серцю
 Від криків тих! Весь світ порвати
 Хтіли б, а вміють лиш кричати.
 Безмисна лютість, безпровідна!
 Безспільна злоба, сміху гідна!
 Ваш глупий вереск, то лиш знак їх —
 Тих ваших хитрощів усяких,
 Знак, що за підлее ледарство,
 Тупе та низькеє коварство
 І кілька злоби, трути, жовчи
 В осячій шкірі крилось мовчки.

Тут форкнув цар, та швидко знову
 Так далі вів свою промову:

„Вельможні ослове, молодші і старші,
 Я знаю наскрізь вас! Я лютий! Монарші
 Слова говорю вам виразно,
 Що так безвстидно, несуразно
 Зганьбили ви мій вряд до шпунту.
 З свого осячого штандпункту
 Куди вам левячі заповіти
 Мого правління зрозуміти!
 Вважайте лиш! В моїй державі
 Ростуть дуби і буки браві.
 З них шибениць прекрасних зладжу
 Й палок досить. Одно вам раджу:
 В уряд мій носа не втиркайте!
 Мовчіть та диште, не брикайте!

Хто перебендює й балака,
 Того прилюдно кат прошвяка,
 А потім впре в тюрму довічно.
 А хто про бунт озвесь публично,
 Задума класти барикади —
 Той гнеть повисне без пощади.
 Се мав я вам на ум сказати,
 Тепер же марш, осли, до хати!“

Почувши ті слова монарші
 Усі осли молодші й старші
 Ревнули враз „І-а! І-а!
 Най цар живе! Ура! Ура!“

Осторога.

Ну, книжки ж твої хороші!
 Ей, пропадеш, любий друже!
 Хочеш мати честь і гроші —
 Плазом, плазом, тай то дуже!

Потурай лишень, коханий,
 Так до люду говорити,
 Раз у раз попів корити,
 Ще й царям давать пригани.

Згинеш, друже, мов та муха!
 Руки ж бо в царів великі,
 Довгі ж бо в попів язики,
 А в народу довгі вуха.

Вхід до неба.

Лежало тіло вже на марах,
 Вспокоївшись по земних чварах,
 А бідна душенька в ту пору
 Неслась до неба просто у гору.

А там стук, стук в високі брами,
 Зітхнула й мовила словами:
 „Свят Петре, вийди рай відперти!
 Житє втомило мя до смерти —
 Чень хоч у небі я спочину,
 Заляжу на мяхку перину,
 З святими втішно погуляю,
 Спокою й щастя раз зазнаю“.

Шлап, шлап пантофлі чути в ганку,
 Ключі калатають при замку,
 Крізь отвір в брамі з по за крати
 Святий Петро став визирати.

І рік: „Ідуть тут волоцюги,
 Ляшки, цигане і драбуги
 І злодіяки й голопуни,
 Йдуть одинцем і йдуть їх куни,
 А всі у рай хочуть вкрутитись
 І з ангелами веселитись.
 А гов! а гов! Для талалайства,
 Такого підлого гільтайства
 Не відчиняю райські брами —
 Усім вам місце там, з чортами.
 Геть відси, геть! Махай ледащо
 У вічне пекло, в чорну пащу!“

Оттак бурчав старий, та звільна
 Покинув гримать; стала скрійна
 І добродушна мова в його;
 „Ти бідна душко, не такого
 Мабуть гатунку, як та псарня.
 Ну, ну, сповню твої бажання,
 Сеж днесь мій празник припадає,
 І серце любий жаль проймає.
 Скажи, з якого міста йдеш ти,
 З якого краю? А нарешті,
 Чи був женат, чи вільно плигав?
 Хто хрест сунружний в світі двигав,

Той і найтяжшу грішну змазу
 В життю спокутував до разу;
 Женатим злишні пекла ями,
 Не ждять їм в небі коло брами.“

Душа рече: „Прусак я бідний,
 Берліном звесь мій город рідний.
 Дзюрчить там Шпрея, а до неї
 Дзюрчать кадетики з над Шпреї;
 Вона й бурлить, шумить, як слітно
 Берлін весь вигляда привітно.
 Там я приватним був доцентом
 І філософію студентам
 Читав; женивсь на пенсіонерці,
 Та часто гризла мя по серці,
 Як хліба в нас не був і зрізчик —
 Потім я вмер і став небіжчик.“

Петро сказав: „О бідний, бідний!
 Та філософья — хліб послідний.
 Не розумію я, признать ся,
 Чом люде філософії вчать ся.
 Нудна вона, не люкративна,
 А врешті ще й богопротивна;
 Живеш — біда тя й сумнів топить,
 А врешті чорт тебе ухопить.
 Там десь кляла твоя Ксантипа,
 Сли на обід лиш борщ до хліба,
 А не всіхалися ніколи
 До неї очка із росолу!...
 Ну, тішся, душенько небого!
 Хоч то міні велено строго,
 Щоб всіх, хто за життя на світі
 Вмотавсь в філософічні сіті,
 А особливо в те поганство
 Німецькеє гегеліянство,
 Тих відси геть зо встидом гнати, —
 Та, як кажу, моє днесь свято
 То вже тебе не запроторю,

До раю вхід тобі отворю.
Ну, живо, шмиг у середину!

„Тепер ти вже безпечний, сину!
Весь день від ранку аж до ночі
Гуляй по небі кілька хочеш,
І воличися по бульварах,
По брилянтових тротуарах.
Та знай, весь крам філософічний
Тут треба кинуть на вік вічний,
А то б у Бога мя ді-правди,
Страшенно скомпромітував ти.
Як ангеляток спів учуєш,
Чинись, мов страх їх адміруєш.
А як архангел заспіває,
То в тобі най аж серце тає,
Скажи, що й Малібран самая
Такого сопрана не має.
Плеши все, як співають з ними
І Херувими й Серафими,
Рівняй їх з тенором Рубіні,
Із Маріон і Тамбуріні,
Давай їм титул ексцеленцій
І підсилай їм реверенцій!
Бо співаки, небесні й земні,
Всі люблять компліменти чемні.
Ба й сам наш капельмістр предивний
Похвальні також любить гимни,
Як всі світи і всі безодні
Діла виспівують Господні,
Як в честь єго прикмет всесильних
Псалмї звенять в дымах кадильних.

„А не забудь про мене, друже!
Коли часом навкучать дуже
Тобі небесні палати,
Приходь до мене в карти грати.
Я знаю всякі гри: пікета
І фараона і лябета.
По чарці випем... Слухай братку!

Як би часом ти Богу батьку
 Де стрівсь, а він почне питати:
 „Дитя кохане, відкіля ти?“
 Не мов, що ти з Берліна птах є,
 Скажи, що з Відня чи з Монахії.“

Д і с п у т а.

В славній авлі у Толедо
 Загриміли труби й сурми,
 На духовній турнірі
 Йдуть народа пестрі гурми.

То не світський бій, не блисне
 Тут залізо насталене —
 Кошією буде слово
 Схолястично наострене.

А борці не дамські слуги,
 Не укладні палядіни,
 Інші лицарі ту стануть:
 Капуцини і рабіни.

Не шоломи в них на лобах,
 А капузи і ярмурки,
 Замість панцирів блискучих
 Шкаплірі й святії шнурки.

Чий є правдивіший Бог?
 Чи Жидів понурій старець
 Самовладний, що за ним
 Рабін Юда є, Наварець?

Чи се може триєдиний
 Бог любовний християнський,
 Що єго борець брат Хозе,
 Гвардіян є Францісканський?

Ваготою аргументів,
Силою ключів логічних
І цитатами з авторів
Безперечно автентичних

ВЖА = 2013

Хоче кождий з них врага
В міх абсурду завязати,
І правдиву божественність
Свого Бога доказати.

Постановлено: що кождий,
Хто програ сей бій завзятий,
Буде мусів віру свого
Супротивника прийняти,

То значить, що жидовина
Жде хресту святого баня,
А натомісць християнину
Не минути обрізання.

З кождим лицарем ще другів
Одинадцять йде до бою,
Що у щастю й горю хочуть
Поділять ватажка долю.

Певні свого є монахи,
Гвардіянові кумпани,
Для хресту води святої
Вже готовлять повні ванни,

Вже кропила сквапно ладять
І кадильниці зелізні,
А противники тимчасом
Острять ножки обрізні.

Вже обі готові роти
Край решітки стали в залі,
А народ нетерпівиво
Стіжбив ся і жде сигналів.

Під парчовим бальдахіном
У дворацтва пишнім колі
Сів король і королева
Молоденька ще доволі.

Ніс кирпатенький, французький,
Дітська хитрість в очках сьєє,
На усточках рубінових
Все чарівний усміх грає.

Гарна, пустотлива квітка...
Жаль ся Бог єї уроди!
З над веселої Секвани
Тут прийшла над Ебру води.

В край іспанської грандеци —
Мусить з неї бути Іспанка.
Звалась генто Блянш де Бурбон,
Нині звеся Донна Блянка.

А король зовеся Педро,
Ще й по прозвищу Жорстокій,*)
Але нині він лагідний,
Всім жорстокостям дав спокій.

В добрім розмовля гуморі
З шляхтою і двораками,
Розмовляє і жартує
Також з Маврами й жидами.

Ті обрізані герої —
Любі короля трабанти,
Завідателі фінансів,
Навіть війська коменданти.

*) Панував від 1350 до 1369 року.

Аж нараз заграли сурми
Знак дає тримбіта дута,
Що почав ся бій словесний,
Двох борителів діспута.

Перший в лютости побожній
Гвардіян до штурму випав:
Він то гримав по простацьки,
То погано якось хлипав.

Во імя Отца і Сина
І святого Духа в тімя
Він екзорцізмує жида,
Якова прокляте сімя.

Бо не раз в таких діспутах
В тімя жида чорт запхаєсь,
Бистрість, докази і дотеп
Жидови піддять стараєсь.

А як чорта вже прогнала
Дивна сила екзорцізму,
Гвардіян почав торочить
Догми з свого катехізму.

Розказав, як Бог один
Три особі має в собі,
Та всі три вони, як треба,
Сходять ся в одній особі.

Є се тайна, і лиш той
Вникне в глиб єї криниці,
Хто розбив ума кайдани,
Вирвавсь з розуму вязниці.

Розказав, як пана Бога
В Вифлеємі породила
Дівка, що дівоцтва свого
З роду-віку не згубила.

Як лежав пан всего світа
В яслах, а при нім телятко
І покірливе ослятко
Гріли хуханєм дитятко.

Розказав, як Бог утік
Перед Іродом поганим
До Єгипту, а потому
Хрестну смерть прийняв і рани

При понтійському Пилаті,
Що віддав єго на муки,
Перед збором фарисеїв
І жидів умивши руки.

Розказав, як Бог по трьох
Днях устав із свого гробу
І як видимо до неба
Він возніс свою особу;

Але як часи сповняться,
Він на землю знов прибуде,
На Сафатовій живих
І мертвих судити буде.

„Трепещіть, жида! — кричав
Монах, — Бога ви не знали,
Тернем, буками єго
Ви на смерть закатували.

„Боговбійці, племя пімсти,
Ось хто ви! Народ проклятий,
Що мордує все Месію,
Що прийшов єго спасати.

„Гей жидівство, ти падло,
У котрім сидять демони;
В ваших тіл брудних кошарах
Все чортів є легіони.

„Се Тома з Аквіно мовить,
Що зовесь волом великим
Богословія, він є
Світ і розкіш кателікам.

„Гей жида, ви є гіени,
Ви шакалі, що то в злості
Із гробниць волочуть трупи,
Обгризають вмерших кости.

„Гей жидюги, ви є свині,
Павіяни, рогоноси,
Що їх звуть ріноцероси
Крокодилі й кровососи.

„Ви сичі є, сови, круки,
Пергачі, смердячі дудки,
Чорна галч, василиски,
Черви, хроби — все ви тутки.

„Веретільниці й гадюки,
Скорпіони й рапавкі ще
Й ящірки — Христос розтопче
Вашу кляту голову.

„Хочете, прокляті, спасти
Ваші вбогі душі нині?
То біжіть з божниці злоби
До побожности святині,

„У костел любови світлий!
Жде вас там в свяченій ванні
Ласки жерело, — туди
Вихайте голови погані!

„Змийте древнього Адама,
Всі гріхи єго з утроби,
Позмивайте з своїх серць
Застарілу плісень злоби!

„Ви глухі на Спасів голос?
Хоче взять вас на коркоші!
Нутеж, на Христовій груді
Вибийте гріховні воші!

„Бо наш Бог, то є любов,
Він рівняєсь баранцеві!
Щоб сплатить провини наші,
Він умер на хрестнім дереві.

„Бо наш Бог, то є любов,
Звесь Ісус в ратунку скорий,
І ми йдем в сліди его
Терпеливості й покорі.

„Тим то ми такі лагідні,
Тихі, людяні, м'яккі,
Не сварливі, на подобу
Спаса нашого Месії.

„Та за те ми будем в небі
Ангелятами ясніти
І гулять побожно й мати
У руках лілеї квіти.

„Замість ряс тих грубих будем
Сукні чистії носити
З шовку, мушліну й сатти,
Та ще золотом нашиті.

„Щезнуть лисини! Повесь
Золотистее волосє,
А прекрасні дівчата
Заплітать нам будуть коси.

„І вино там будем пити
Із чарок геть-геть широких,
Не з таких дрібних, як тут
На землі пють винні соки.

„Та за те геть-геть тіснійші,
Ніж жінок туземних губки,
Будуть гарнії усточка
Нашої у небі любки.

„Швидко нам мине вся вічність
При вині і поцілуях;
Радісно співати будем
Кіре'лейсон, Аллилуя!“

Так скінчив борець християнський.
Черці певні, що вступило
Світло у жидівські душі,
Тягнуть воду і кропило.

Та жиди води не люблять,
Брр! страєлись, та з уст ні пари.
І почав тепер промову
Рабін Юда із Навари.

„Щоб під засів свій згноїти
Мого духа перелога,
Ти тачками гною-лайки
Обметав мене як мога.

„Щож, як здавна хто привик,
Так свої справляє скиби, —
Я за се тебе не лаю,
Але ще кажу спасибі.

„Ваша формулка про Трійцю
Для жидів не є придатна;
Regula de tri у нас ще
З малку кожному понятна.

„Що у вашім Бозі три,
Три особі є при купі,
Мало ще; богів шість тисяч
Мали, бач, поганці глупі.

„Я не знаю того Бога,
Що Христом ви звикли звати;
Панни матері його
Тож не маю чести знати.

„Що в Єрусалимі, тому
Літ дванадцять сот, спіткало
Неприємне щось його —
Жаль міні, та щож, пропало.

„Чи жиди його убили,
Не дійти тепер ні відки,
Бо, як кажеш сам, за три дні
Щез кудись corpus delicti.

„Чи він був який свояк
Бога нашого, чи рідний, —
Теж навряд; о скільки знаєм,
Бог наш є зовсім бездітний.

„Бог наш не вмирав ніколи,
Як біднесенький баранчик
За людей, наш Бог не є
Філянтропчик ні романтик.

„Бог наш то не є любов,
Цілуватись він не любить,
Бог наш, то є пімсти Бог,
Що могучим громом губить.

„Всіх злочинців без пощади
Грім гніву його вбиває,
За батьківські провини
Пізніх внуків він карає.

„Бог наш, то живущий Бог.
У небесних своїх дворах
Жити ме во вік, хоч сонце
І земля розпадеться в порошок.

„Бог наш, то здоровий Бог,
То не приви́дець безті́льний,
Не блідий, тонкий оплаток,
Не кусі́ка замоги́льний!

„Бог наш си́льний. У руках
Сонце, місяць, зорі но́сять;
Трони ни́ць, наро́ди гинуть,
Як бровами він стермо́сить.

„Він великий Бог. Давид
Мовить: Не зглубити ні́же
Змі́рять велич сю́; зе́мля
Ні́г Госпо́дніх є́ підні́же.

„Люби́ть музи́ку наш Бог,
Бренькі́т струн, пі́сні пражни́чні,
Та мов сви́нський кві́к для него́
Гуки́ дзвоні́в непри́личні.

„Левя́тан зове́ся ри́ба,*)
Що по морські́м дні́ гуля́є,
З ним що́ дня одну́ го́дину
Бог наш і Госпо́дь ігра́є —

„Крі́м девя́того де́нька
В міся́цеві Аб, коли́ то
Спале́но є́го святи́ню, —
В той де́нь він бурчи́ть серди́то.

*) Після Талмуда (Берешіт Раба, гл. 15) найбільше улюблені сотворіння Бога є Левятан, риба, що обіймає цілу землю і своїми рухами справляє трясення землі, і Соробабер або Шоробор, віл, що спасає що дня траву з 30 гір. З разу сотворив Бог одного й другого з тих звірів по парі, але пізніше поміркував, що колиб вони розмножилися, то земля не наstarчилаб їм поживи, і по-вбивав громами саміці Левятана і Соробабера. М'ясо їх Бог насолів і заховав на день страшного суду; по суді він угостить ним праведних але менше заслужених. Більше заслужені, особливо ж Жиди, їсти будуть м'ясо з Левятана і Соробабера свіжо в той день зарізаних.

„Левятан той сто миль має
Довготи; мов Ок з Васану,
Так єго поплавці довгі,*)
Хвіст мов кедрa із Ливану.

„Та смачне у него мясо,
Краще геть, як черепаше;
В день воскресний Бог поса́дить
За столом все племя наше,

„Всіх ізбраних і побожних,
Правих, мудрих без похиби,
І зйідають вони все мясо
З Богом любленої риби.

„Часть у білім чесниковім
Сосі, часть в вині з компотом
Із коріня і родзинків —
Щось таке, як з мателотом.**)

„В білім сосі чесниковім
Редьки плавають кавальці;
По тій рибці, брате Хозе
Певно аж оближеш пальці.

„Та і винний сос не згірший,
А й з родзинків ще компотик!
Брате Хозе, смак небесний
Взнає в той день твій животик.

„Що Бог звáрить, добре звáрить!
Черче, слухай мого гласа:
Посвяти старий нашірок,
З Левятана вкусиш мяса.“

*) Про велетня Ока або Ога з Васану говорить Мойсей
кн. V, гол. 3 зач. 13; Ісус Навин гол. 13, 29 і 30.

**) Мателот — смаковита страва з риби, котру особливо
люблять французькі моряки.

Так манить та вабить рабін,
 Додає оскоми, просить,
 А прицмокують жида...
 Кожний ножик вже підносить,

Щоб побореним обрізати
 Тої шкірки одробинку —
 Справжні spolia opima*)
 В тім кумеднім поєдинку.

Та черці держались твердо
 Своїй прадідної віри,
 Не дали собі відрізати
 Ні крихітки своїй шкіри.

По жидях промовив знов
 Католицький мних побожний;
 Лаєсь знов, а кожде слово,
 То нічник, тай не порожний.

Потім рабін реплікує,
 Здержано, щадить особу;
 Хоч кіпить у него в серці,
 Він ще гне у собі злобу.

Він покликуєсь на Мішну,**)
 Коментарі і трактати,
 З Таусвес-Йомтофа приводить
 Доказові цитати.***)

*) Spolia opima у Римлян називалося оружжя відібране побореному противникови.

***) Мішна — найдавніша часть Талмуда, виклад поодиноких книг письма св.

***) Властиво Тоссафот Йомтоб, критичний коментарій до Мішни, написаний Йомтобом Ліпманом Геллером, прозваним також Валлерштейном, що жив 1579—1654. Німецькі жида дуже високо цінили, майже обожали сю книгу, з чого Гейне смієся, хоч поповнює при тім анахронізм о яких 300 літ.

Але що за богохульство
 Францісканець ригнув грубий!
 Той говорить: „Таусвес Йонтоф
 Хай іде до чорта в зуби!“

„Ну, тут все кінчить ся, Боже!“
 Скрикнув рабін ужалений;
 Тут терпцю єму не стало,
 Він зметався мов скажений.

„Таусвес Йонтоф вже не важний?
 Щож ще важне? Горе! Скруто!
 Господи, помстись за гріх сей,
 Покарай злочинців люто!“

„Боже, аджеж Таусвес Йонтоф
 Се ти сам! Скарайже строго
 Таусвес-Йонтофо-зневажців
 За образу йменя твого!“

„Най безодня проковтне їх,
 Як Датана й Авірона,*)
 Що повстали против тебе,
 Против Мойше й Агарона.

„Загними могучим громом,
 Попали їх в сююж пору!
 Таж ти мав смолу і сірку
 На Содому і Гомору.

„Вдар на капуцинів, Боже,
 Щоб їх клятий рід погіб ту,
 Так як Фараон, що гнав нас,
 Як тікали ми з Єгипту.

*) Про бунт Корен, Датана і Авірона проти верховодства
 Мойсея і Агарона і про те, як землі пожерла бунтівників а огонь
 з неба попалив їх прихильників, гл. Мойсей кн. V, гол. 16,
 зач. 1—40.

„Обпаковані що влізлось*)
 Бігли в ніч навікача ми,
 А нам в слід сто тисяч люда
 В стали, з острими мечами.

„Але ти простер, о Боже,
 Руку — й вся орда завзята
 З Фараоном потопилась
 В морі, як сліпі котята.

„Порази ж так капуцинів,
 Най пізнає рід сей підлий,
 Що гніву твого громи
 Що не зглухли і не зблідли.

„А тоді я звеличаю
 Славную твою перемогу,
 І як Міріам над морем,
 При музиці в танець піду.“

Мову перебив єму
 Монах лютий і завзятий:
 „Най тебе пере Господь,
 Ти засуджений, проклятий!

„Не боюсь твоїх чортів,
 Твого злого Мухогуба,**)
 Люцифера й Беліала,
 Астарота й Бельзебуба.

*) Оповідуючи про вихід жидів з Єгипту Мойс. кн. II. гол. 12. зач. 35, 36 пише ось як: „І вчинили діти Ізраїльські по слову Мойсеевому і позичили у Єгиптян посуду золоту і срібну і одіж, а Господь дав народови ласку перед очима Єгиптян, що всего єму позичали. І зрабували вони Єгиптян“. На сей уступ і натякає Гейне.

**) Мухогуб, а дословно бог мух (Baal-sebub) те саме що Бельзебуб; або по церковному Велзевул; Беліал (Baal) — бог; Астарот — число множене від Астарты, женьське божество. Всі вони — божества семітських народів: Вавилонян, Сирійців, Фенікіян і первісно мабуть також жидів, і тільки пізнійше з них пороблено злих духів.

„Не боюся твоїх духів,
Чари пекла топчу сміло,
Бо в мні є Ісус Христос,
Бо єго снідав я тіло.

„Так, Христос моя є страва,
Ліпша, ніж ті риби встеклі
З білим сосом чесноковим,
Що варив сам чорт у пеклі.

„Ах, замість діспут я б радше
Спик тебе на шкрум, на шкварок
На горючому кострі,
І тебе й отсих прочварок.“

Так гуде, бурлить, клекоче
Боротьба за Бога й віру,
Та борці на дармо лають,
Лютяться й вищат над міру.

Вже годин дванадцять свари
Протяглися безконечні,
Весь народ втомивсь, жінки
Попотіли всі, сердечні.

Двір знетерпів ся, одна
Й друга дама позиває.
Врешті к гарній королеві
Обернувшись кріль питає:

„Ну, скажіть, як вам здається,
Хто з них правий, а хто в блуді?
Чи признали б Ви побіду
Гвардіянови, чи Юді?“

Глянула на него Блянка,
Ніжні пальчики ломає,
І чоло в долонях стисла
І в кінці так промовляє:

„Хто з них правий, я не знаю,
Лиш одно тут ясно видно,
Що жиди і християне,
Що оба смердять огидно.“

Цар Давид.

З усміхом вмирає деспот,
Знає, що як він застине,
Самоволя в інші руки
Перейде, та не загине.

Бідний люд! Як ті воли
Вічно в ярмах, з тілом, з духом,
А чий карк в ярмо не гнєся,
Того грук! в чоло обухом.

При смерті Давид мовля
Соломону: „Синку любий,
Не забудь же про Йоава,
Що мене спасав від згуби.

„Той хоробрий генерал —
З давна гнув на него гнів я,
Та ненависного спрятатъ!
Якось, синку, не посмів я.

„Ти ж побожний, синку, мудрий,
Богобóязний на славу,
Маєш силу, й легко зможеш
Карк скрутить тому Йоаву.“*)

*) Гл. Книгу Царств I, гол. 2. зач. 1—6: „Коли дні Давидові хилилися до кінця, він дав накази своєму синові Соломону мовлячи: „Я йду туди, куди все на світі. Будь відважним, будь мужем! Сповнюй свої обовязки супроти Ягвег, Бога твого, ідучи

Enfant perdu.

Пропавший вояк в бою за свободу
Я вірно тридцять літ стояв ось ту.
Боровсь я без надії на перемогу,
Знав, що здоров до дому не прийду.

Я день і ніч не спав — не міг я спати,
Так як в шатрі товариші мої —
(Та ще й храпів дехто із тих завзятих
Так, що я все будивсь, як був при сні).

Нераз нудьга мене по ночах бралась,
Ба й страх (страху не знають лиш дурні);
Щоб їх прогнати, нераз знімав я галас,
Свистав, співав юнацькі пісні.

З ружем на рамені стояв я чутко,
А як підліз непевний драб який —
Стріляв я добре і пускав му хутко
Горючу кулю в сам живіт гидкий.

Та ба, бувають так, що драб поганий
Нераз стріляти вмів, тай то досить

єго стежками і пильнуючи єго заповідів, єго унімлень, єго наказів і єго наук, як се є написано в законі Мойсеевім, щоб тобі велося все що чинитимеш і все що почнеш, щоб Ягвег додержав слова, котре дав міні мовлячи: Коли твої діти будуть уважати на свої поступки і вірно ходитимуть передомною всім своїм серцем і всею своєю душею, то вони ніколи не перестануть — мовив він — засідати на троні Ізраїля. Але ти-ж також знаєш, що вчинив для мене Йоав, син Серуїага, що він учинив двом начальникам військ Ізраїля, Абнерови синові Кера і Гамаші, синові Іетера, котрих він задавив, і як він поповнив сі убійства серед спокою, проливаючи кров так, як єї проливаєся в війні. Ти поступиш після своєї мудрости, коли не дозволиш єму зійти в Шеоль (підземний світ) в супокою, з посивілим волосем". До сих слів треба додати, що Йоав був один з тих, що найбільше причинилися до зроблення Давида королем жидівським, що він уратував єго від загибелі в часі бунту єго сина Абсалона, і власноручно убив Абсалона, і що Давид сам не мстився за смерть Абнера і Гамаші.

Незгірше — Ах, дарма скривати! рани
Глибокі в мене — кров моя дзюрчить.

Мій пост порожній! — Ран на тілі много,
Та не поборений вмираю я!
Один паде, другі стають місьць нього...
Руже ціле, зломалась жизнь моя.

З М І С Т.

	стор.
Передне слово	III
Німеччина, зимова казка	1
Поетови	81
Вандруючі щурі	81
Ослячі вибори	83
Король Довгоух I.	86
Осторога	90
Вхід до неба	90
Діспута	94
Цар Давид	109
Enfant perdu	110

Бібліотечна марка
Львівська
1904/05

